

บทที่ 2

วิวัฒนาการของหนังสือพิมพ์และกฎหมายควบคุมหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย

การพิมพ์ในประเทศไทย

ตามหลักฐานเกี่ยวกับกำเนิดของการพิมพ์ในประเทศไทยบันทึกไว้ว่า การพิมพ์หนังสือมีครั้งแรกในประเทศไทย ในรัชสมัยพระเจ้าตากสิน กรุงธนบุรี¹

ส่วนกิจการพิมพ์ในประเทศไทย เริ่มในสมัยพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 โดยในระหว่างนั้นอังกฤษได้มอบหมายให้บริษัทอีสต์ อินเดีย (East India) เป็นผู้ดูแลการปกครอง แขนงรัฐบาลอังกฤษ บริษัทคิงดลาวด์ จอห์น คราวฟอร์ด (John Crawford) เข้ามาเจรจากิจการต่าง ๆ ในประเทศไทย ผลการเจรจาปรากฏว่าไม่อาจตกลงกันได้ เพราะไม่เข้าใจกันเรื่องภาษา ความไม่เข้าใจกันนี้เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานของบริษัท บริษัทจึงส่งกัปตัน เจมส์ โลว์ (James Low) ให้มาเรียนภาษาไทยที่เกาะปีนัง เจมส์ โลว์เรียนได้ประมาณ 2 - 3 ปี จึงเขียนตำราภาษาไทยได้ ตำรานี้เป็นตำราไวยากรณ์ไทย (Siamese Grammar) หนังสือเล่มนี้ เจมส์ โลว์ ส่งไปพิมพ์ที่กัลกัตตาในปี พ.ศ. 2371 เพราะที่นั่นมีโรงหล่อตัวพิมพ์ภาษาไทย เสร็จแล้วจึงส่งเข้ามาเผยแพร่ในเมืองไทย

ก่อนที่ เจมส์ โลว์ จะพิมพ์หนังสือไวยากรณ์ไทย ปรากฏว่ามีการพิมพ์หนังสือไทยแล้วในเมืองพม่า ระหว่างนั้นมีพวกมิชชันนารีหลายสำนักเดินทางมาเผยแพร่ศาสนาในภาคตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งรวมทั้งประเทศไทยด้วย การเผยแพร่คริสต์ศาสนานั้น มิชชันนารีอาศัยการบำเพ็ญประโยชน์เป็นเครื่องประกอบ บางคนมีอาชีพเป็นหมอ บางคนเป็นครู มิชชันนารีที่สำคัญมีสองสำนักคือ พวกแบปติสต์ (Baptist) กับ พรีบิสเตอเรียน (Presbyterian) พวกนี้ตั้งศูนย์ที่เมืองกัลกัตตาที่ประเทศจีน

¹ ขจร สุขพานิช, ก้าวแรกของหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย (พระนคร: โรงพิมพ์อักษรสมัย, 2514), หน้า 1.

มิชชันนารีคนหนึ่งเป็นแพทย์ ชื่อ Judson ไปได้ไปอยู่พม่า และมีความรู้ภาษาพม่า และมอญเป็นอย่างดี Judson พบหมู่บ้านคนไทยในพม่า ซึ่งสันนิษฐานว่าถูกกวาดต้อนไปใน สมัยกรุงศรีอยุธยาแตก เขาได้เรียนรู้ภาษาไทย และมีความรู้แตกฉาน Judson และภริยา จึงได้แปลคัมภีร์ไบเบิลเป็นภาษาพม่า นาง Judson แปลคัมภีร์เป็นภาษาไทย แต่จัดพิมพ์ใน พม่า จะเห็นได้ว่าการพิมพ์หนังสือภาษาไทยสมัยนั้นพิมพ์ในต่างประเทศทั้งสิ้น

เมื่อเจมส์ โลว์ พิมพ์หนังสือไวยากรณ์ไทยขึ้น ปรากฏว่ามิชชันนารีคณะ พระบิสด เทอร์เรียน ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่ประเทศจีนพวกหนึ่ง ได้ส่งตัวพิมพ์จากกัลกัตตามาตั้งโรงพิมพ์ ที่สิงคโปร์ และพิมพ์หนังสือประกอบการสอนศาสนาภาษาไทยขึ้นที่นั่นในปี พ.ศ. 2375 และส่ง มาเผยแพร่ในไทย ปี พ.ศ. 2379 มิชชันนารีคณะ พระบิสด เทอร์เรียนได้ส่งมิชชันนารี ชื่อ โรบินสัน (Robinson) ซึ่งมีความรู้เป็นช่างพิมพ์มาตั้งโรงพิมพ์ในเมืองไทยครั้งแรกที่กุฎจีน กิจกรรมพิมพ์ไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร

ในปี พ.ศ. 2380 มิชชันนารีคณะหมอบรัดเลย์ (Bradley) เดินทางมาเมืองไทย หมอบรัดเลย์ช่วยเหลือรักษาพยาบาลประชาชน ขณะเดียวกันก็ถือโอกาสสอนศาสนา การ เดินทางมาครั้งนี้ทางนิวยอร์คได้ฝากแทนพิมพ์มากับหมอบรัดเลย์ถึงโรบินสันด้วย เมื่อมาถึง เมืองไทย เขาเห็นการทำงานของโรบินสันซึ่งไม่เอาการเอางาน ประกอบกับโรบินสัน โกงเงินของมิชชันนารี หมอบรัดเลย์จึงทะเลาะกับโรบินสัน และไม่ยอมมอบแทนพิมพ์ให้ ตรงกันข้ามกลับนำไปคิดตั้งเปิดโรงพิมพ์ที่บางกอกใหญ่ เรียกว่า "โรงพิมพ์หมอบรัดเลย์" ซึ่งนับเป็นโรงพิมพ์แห่งที่สอง เมื่อตั้งโรงพิมพ์ได้ไม่นาน กิจกรรมก็เจริญก้าวหน้า ในขณะเดียวกัน หมอบรัดเลย์ก็เปิดคลีนิกรักษาโรคด้วย จึงทำให้มีความรู้ภาษาไทยยิ่งขึ้น เขานำพงศาวดาร ไทยมาพิมพ์ขายโดยไม่หวังกำไร นอกจากนั้นยังจัดพิมพ์หนังสือเกี่ยวกับกฎหมาย ซึ่งเรียกว่า "หนังสือกฎหมายสองเล่ม"

ในรัชสมัยรัชกาลที่ 3 รัฐบาลได้จ้างโรงพิมพ์หมอบรัดเลย์พิมพ์ประกาศห้ามคนไทย สูบฝิ่น จากนั้นหมอบรัดเลย์ได้ปรับปรุงการพิมพ์เรื่อยมาจนถึงปี พ.ศ. 2384 จึงสามารถ หล่อตัวพิมพ์ได้เองในปี พ.ศ. 2385 ได้ใช้ตัวพิมพ์ที่หล่อในเมืองไทยที่พิมพ์ปฏิทินสุริยคติ ออกขายให้แก่ประชาชนทั่วไป และในปีเดียวกันนี้เองหมอบรัดเลย์ได้พิมพ์คัมภีร์พันธบัตรอังกฤษ เป็นไทย และไทยเป็นอังกฤษฉบับแรกขึ้น

หนังสือพิมพ์ในประเทศไทย

ก่อนที่สังคมไทยจะเรียนรู้ในสิ่งที่เรียกว่า "หนังสือพิมพ์" เราเคยมีแต่ "ใบบอก" ในฐานะที่เป็นสื่อมวลชนชนิดเดียวที่รัฐบาลใช้ในการติดต่อกับประชาชน กล่าวคือ เมื่อพระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชประสงค์จะประกาศพระบรมราชโองการให้ประชาชนได้รับไปถือปฏิบัติ พระอัครราชมนตรีหน้าที่รับสนองพระบรมราชโองการ¹ "ใบบอก" ดังกล่าวนั้นมีลักษณะเป็นคำสั่งหรือกฎหมาย จึงเป็นเพียงการสื่อสารจากเบื้องบนไปสู่เบื้องล่างทางเดียวเท่านั้น ข้าราชการและประชาชนจะมีโอกาสแสดงความคิดเห็น หรือแจ้งเรื่องเดือดร้อนของตนกลับมาสู่ผู้ปกครองก็โดยการถวายฎีกา หรือการส่งบัตรสนเท่ห์ ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วก็ไม่ค่อยมีผู้ใดกล้าทำมากนัก เพราะการปกครองบ้านเมืองในสมัยนั้นยังเป็นแบบสมบูรณาญาสิทธิราช เทียบวรรณ (ต.ว.ส. วัฒนาโก) นักหนังสือพิมพ์และทนายความผู้มีชื่อเสียงในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้กล่าวถึงการถวายฎีกาในสมัยก่อนว่า

"ปางก่อนกฎหมายและธรรมเนียมโบราณ คนยากแทบจะหาช่องทางใจไม่ได้ กตหัวไซ้และมังคัมเลือดตากระเด็นก็กระทำการและอยู่ควยก็ได้ ในสมัยก่อนใครจะถวายฎีกา ต้องรับอาญาตีหลัง 30 ทีก่อน เสียเงิน 3 ตำลึง จึงจะยอมให้ตีกลง จึงจะเสด็จ พระเจ้าแผ่นดินก็มีทรงทราบความร้ายได้"²

ต่อมาเมื่อหนังสือพิมพ์ได้ถือกำเนิดขึ้น ประชาชนจึงได้อาศัยหนังสือพิมพ์เป็นเครื่องมือร้องเรียนทางราชการถึงความเดือดร้อนของตนได้อย่างเต็มที่

กิจการหนังสือพิมพ์เริ่มเกิดขึ้นในปลายสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชการที่ 3 โดย แดน บีช บรัคเลย์ (Dan Beach Bradley) มิชชันนารีอเมริกัน หรือที่คนไทยเรียกว่า หมอบรัคเลย์ หรือ บรัคเด ได้ออกหนังสือพิมพ์ฉบับแรกคือ บางกอกรีคอร์เดอร์ เมื่อ พ.ศ. 2387³ เป็นที่น่าสังเกตว่าหนังสือพิมพ์ฉบับแรกนั้น เจ้าของและผู้ดำเนินงานเป็น

¹พรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม, บทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทย, หน้า 1.

²สงข สิริยินทร์, เทียนวรรณสิงห์ วัฒนาโก (พระนคร: สำนักพิมพ์สุริยรินทร์ 2508), หน้า 128.

³พรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม, บทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทย, หน้า 2.

ชาวต่างประเทศ ทำให้เกิดปัญหาน่าขบคิดไปว่าเหตุใดคนไทยจึงไม่ได้ตระหนักถึงความสำคัญ
ของหนังสือพิมพ์เสียแต่แรก ในเรื่องนี้อาจเป็นเพราะในสมัยก่อน การศึกษาของประชาชน
ยังอยู่ในวงจำกัดเฉพาะในหมู่เจ้านาย จำนวนผู้ที่อ่านออกเขียนได้มีน้อย หนังสือพิมพ์จึงไม่เป็น
สิ่งที่ได้รับความสนใจ ประกอบกับหนังสือพิมพ์เป็นผลผลิตจากการพัฒนาทางการศึกษา และ
วิทยาการของประเทศทางตะวันตก จึงเป็นสิ่งที่คนไทยไม่เคยล่วงรู้ แม้ว่าประเทศไทย
จะมีการติดต่อกับชาวต่างประเทศมาก่อนหน้านี้อย่าง แต่ก็เกินไปเพื่อจุดประสงค์ทาง
การค้าเป็นส่วนใหญ่ การรับความคิดและวัฒนธรรมตะวันตก เพิ่งเริ่มขึ้นอย่างจริงจังในสมัย
รัชกาลที่ 5

การหนังสือพิมพ์ในสมัยรัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 4

ในระยะเวลาเริ่มแรกของกิจการหนังสือพิมพ์ ผู้ดำเนินการหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่
เป็นพวกมิชชันนารีอเมริกัน โดยมีจุดประสงค์สำคัญข้อหนึ่งคือ การเผยแพร่ศาสนาทางหนังสือ
พิมพ์ แต่ในขณะที่เดียวกันก็ได้แทรกความคิดเห็นต่าง ๆ ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับเมืองไทย
ชาวเกี่ยวกับสินค้า ซึ่งนับเป็นการเริ่มต้นวางรากฐานกิจการหนังสือพิมพ์ และมีส่วนช่วยให้
คนไทยเรียนรู้ถึงลักษณะและหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ได้ไม่น้อย¹

Bangkok Recorder ในสมัยรัชกาลที่ 3 เจ้าของคือ หมอบริดเลย์ ซึ่งในขณะนั้น
มีความรู้ภาษาไทยแตกฉานมากแล้ว เพราะอยู่เมืองไทยมานาน จึงตกลงใจจัดพิมพ์หนังสือพิมพ์
ฉบับแรกขึ้นเป็นภาษาไทย การที่หมอบริดเลย์ออกหนังสือพิมพ์เป็นภาษาไทย แสดงให้เห็นวัตถุประสงค์
ที่จะให้คนไทยอ่านด้วยอย่างเคนซัด² หนังสือออกเป็นรายฉบับก็ได้เพียงปีเดียวก็เลิกกันไป เพราะ
เหตุว่าขายไม่ดี กลัวว่าจะขาดทุน หนังสือพิมพ์ฉบับนี้คนทั้งหลายพากันเรียกว่า "จดหมายเหตุ
อย่างสั้น" ทั้งนี้ เพราะว่าประเทศไทยเรามีหนังสือที่จดเรื่องราวต่าง ๆ เป็นเรื่อง ๆ ไป
ซึ่งเรียกกันว่า จดหมายเหตุมาแต่โบราณ และเป็นที่คุ้นเคยของประชาชน เมื่อมาพบหนังสือพิมพ์

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 4.

² สุกัญญา สิริวนิช, ประวัติการหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยภายใต้ระบอบ
สมบูรณาญาสิทธิราช, หน้า 9.

ของหมอบรัดเลย์ที่ตีพิมพ์เรื่องราวต่าง ๆ ไว้มากมายในฉบับเดียวกัน และเนื่องจาก
ข่าวมีมากจึงเขียนได้แต่เพียงเรื่องละสั้น ๆ เท่านั้น จึงทำให้พากันเรียกว่า "จดหมายเหตุ
อย่างสั้น"

Bangkok Recorder ออกฉบับแรกไม่ปรากฏตัวบรรณาธิการชัดเจน¹ เข้าใจว่า
ช่วยกันทำหลายคน เมื่อเลิกกิจการไปหมอบรัดเลย์ก็หันไปพิมพ์หนังสือชายอีก 3 ปี พอมีกำไร
ก็คิดจะออกหนังสือพิมพ์ขึ้นมาใหม่ ซึ่งในขณะนั้นขึ้นสมัยรัชกาลที่ 4 แล้ว พระองค์ทรงมี
น้ำพระทัยกว้างขวางกว่าในรัชกาลก่อน

Bangkok Recorder ในสมัยรัชกาลที่ 4 หลังจากที่เลิกกิจการไปในครั้งแรกแล้ว
หมอบรัดเลย์ก็ออกหนังสือพิมพ์ Bangkok Recorder ขึ้นมาใหม่อีก การออกในครั้งนี้
หมอบรัดเลย์มีกำลังใจมากกว่าครั้งแรก เพราะได้รู้จักเมืองไทย และบุคคลสำคัญมากขึ้น
การออกหนังสือพิมพ์ครั้งนี้ออกทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ลักษณะของหนังสือพิมพ์ก็ยัง
เหมือนเดิม คือ ลักษณะเป็นจดหมายเหตุ ฉบับภาษาไทยออกเป็นรายบักซ์ ส่วนฉบับภาษา
อังกฤษออกเป็นรายสัปดาห์ ผู้ที่เป็นสมาชิกหนังสือพิมพ์ของหมอบรัดเลย์ มีจำนวนไม่มากนัก
และล้วนแต่มีเกียรติยศอยู่ในสังคมชั้นสูงของเมืองบางกอกเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้รายได้น้อย
จำเป็นต้องหารายได้มาเพิ่มเติมโดยทางอื่น ได้แก่ การโฆษณา นับเป็นการโฆษณาสินค้า
และเผยแพร่กิจการโฆษณาสินค้าเป็นครั้งแรกในกรุงสยามลงในหน้าหนังสือพิมพ์ เนื้อหาของ
Bangkok Recorder เสนอข่าวหลายประเภท ขาวการเมือง และข่าวราชการมีมากที่สุด
รองลงมาเป็นพวกบันเทิงคดี เรื่องเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม โฆษณา และข่าวเศรษฐกิจการค้า
เป็นต้น น่าเสียดายที่หนังสือพิมพ์ในสมัยนั้นยังไม่เป็นที่แพร่หลายแก่มวลชน หนังสือพิมพ์จึงเป็น
เครื่องเติมความรู้แก่บุคคลในสังคมชั้นสูงเสียมากกว่า

สิ่งสำคัญที่สุดสิ่งหนึ่งเกี่ยวกับหมอบรัดเลย์ก็คือ เป็นผู้หนึ่งที่ใช้น้ำเงินตีพิมพ์เพื่อ
ต่อต้านความอยุติธรรมในสังคม ในสหรัฐอเมริกาได้มีการต่อสู้ของนักหนังสือพิมพ์มานานตั้งแต่

¹ท่านอาจารย์ ขจร สุขพานิช มีความเห็นว่า ตัวบรรณาธิการคือ หมอบรัดเลย์
และผู้จัดการคือ มิซซันนารี คัสเวล.

สมัยยังเป็นอาณานิคมของอังกฤษ หมอบรัดเลย์จึงเป็นผู้รับมรดกของการต่อสู้จากบรรพบุรุษมา จึงอาจจะกล่าวได้ว่า ฝรั่งเศสชาติเป็นผู้นำการใช้หนังสือพิมพ์เพื่อต่อสู้ความอยุติธรรมในสังคม และเป็นผู้แสดงให้คนไทยเห็นว่า หนังสือพิมพ์ควรมีเสรีภาพเพื่อจรรโลงสังคมให้เป็นสุข¹

นอกจากนั้นการออกหนังสือพิมพ์ของหมอบรัดเลย์ ยังมีความสำคัญในอีกแง่หนึ่ง นั่นคือ เป็นหนังสือพิมพ์ฉบับแรกที่ผู้ดำเนินการถูกฟ้องคดีหมิ่นประมาท นับเป็นคดีฟ้องนักหนังสือพิมพ์ คดีแรกในกรุงเทพฯ² เรื่องมีว่า มีผู้ลือกันว่านายโอบาเรต์ กงสุลฝรั่งเศสไปแอบทำสัญญาซื้อขายสุรากับนายอากรสุรา ซึ่งเป็นคนจีนโดยไม่ผ่านรัฐบาล ทำให้รัฐบาลขาดรายได้จากภาษี และกงสุลผู้นี้ยังมีแผนการจะยึดดินแดนบางส่วนของไทยด้วย ขุนนางไทยเช่น สมเด็จเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ และหม่อมราโชทัยร่วมกันคัดค้าน หม่อมแอนนา เลียวโนเวนส์ นำเอาสำเนาหนังสือสัญญาที่นายโอบาเรต์ ทำกับเจ้าภาษีสุรามาให้หมอบรัดเลย์ดู หมอบรัดเลย์จึงนำลงหนังสือพิมพ์ นายโอบาเรต์ โกรธแค้นมาก จึงฟ้องหมอบรัดเลย์ ฐานหมิ่นประมาทในวันที่ 24 ธันวาคม 2409 ผลปรากฏว่า หมอบรัดเลย์แพ้คดี ต้องเสียเงินค่าปรับมากมาย แต่อย่างไรก็ตามก็มีประชาชนชาวไทยหลายคนที่ได้เล็งเห็นถึงความหวังดีของหมอบรัดเลย์ที่มีต่อประเทศไทย ได้ช่วยกันออกค่าปรับให้³

Bangkok Recorder ออกครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 3 แล้วเลิกไป มาออกอีกครั้งในสมัยรัชกาลที่ 4 มีลักษณะคล้ายคลึงกันกับ Bangkok Recorder ทั้งในด้านการใช้ภาษาและการเสนอความเห็น ในสมัยรัชกาลที่ 3 เจ้าของผู้ดำเนินการคือ หมอจันทเล ส่วนในสมัยรัชกาลที่ 4 เจ้าและผู้ดำเนินการคือ หมอบรัดเลย์ หนังสือพิมพ์นี้ออกเป็นรายปี คงจะไม่มีผู้ใดทราบหนังสือพิมพ์ฉบับนี้เคยออกในสมัยรัชกาลที่ 3 ถ้าไม่มีการกล่าวพาดพิงถึงในหนังสือพิมพ์สมัยหลัง เนื่องจากไม่มีต้นฉบับเหลืออยู่เลย หนังสือพิมพ์ที่กล่าวพาดพิงถึงคือ

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 15 - 16.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 19.

³ ขจร สุขพานิช, เนติมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พระนคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2497), หน้า 157.

Siam Repository ฉบับปี 2412 Article ที่ 141 ได้เล่าถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปี 2390 โดยคัดเอาข่าวจาก Bangkok Calendar ในปีนั้นว่า

"The following Extracts give us a deep at Siam, as it was when the Bangkok Calendar from 1847 to 1850 were printed in Siam at the Mission Press by J.H. Chandler Esqr. Then Mission Printer."¹

ข้อความนี้แสดงให้เห็นว่า Bangkok Recorder ออกตั้งแต่ปี ค.ศ. 1847 - 1850 ซึ่งตรงกับ พ.ศ. 2390 - 2393 ผู้ออกคือ หมอจันทเด

ปลายรัชกาลที่ 3 ทั้ง Bangkok Recorder และ Bangkok Calendar ได้เลิกกิจการ แผ่นดินสยามได้ว่างเว้นการมีหนังสือพิมพ์ไปช่วงระยะเวลาหนึ่ง ครั้นรัชกาลที่ 4 ขึ้นครองราชสมบัติในปี 2394 การหนังสือพิมพ์ได้รับการฟื้นฟูขึ้นใหม่อีก เริ่มด้วยหนังสือราชกิจจานุเบกษา ออกเป็นครั้งคราวไม่กำหนดระยะเวลาแน่นอน แจกจ่ายไปตามกระทรวง ทบวงกรม ราชกิจจานุเบกษาเป็นหนังสือเพื่อออกประกาศของทางราชการ รวมทั้งกฎหมาย ข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนได้ทราบข่าวที่ถูกต้อง นอกจากนั้นยังมีพิมพ์ประกาศ แถลงการณ์ ปฏิเสชข่าวทางราชการที่ลือกันไปผิด ๆ ด้วย หนังสือนี้ออกได้ปีเดียวก็เลิกไป เพราะรัชกาลที่ 4 ไม่มีเวลานิพนธ์ มาเริ่มออกอีกครั้งในสมัยรัชกาลที่ 5 นอกจากนั้นยังมีหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษอีกหลายฉบับ

สรุปได้ว่าในสมัยรัชกาลที่ 3 มีหนังสือพิมพ์เพียง 2 ฉบับ คือ Bangkok Recorder กับ Bangkok Calendar ผู้บุกเบิกวงการหนังสือพิมพ์เป็นฝรั่งอเมริกัน เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ในยุคต้นนี้ ถ้าเปรียบเทียบกับประเทศอื่น เช่น อังกฤษ อเมริกา แล้ว นับได้ว่าเมืองไทยมีเสรีภาพมากกว่า ไม่มีการเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์ หรือต้องลงข่าวตามความประสงค์ของ กษัตริย์ หรือข้าราชการอย่างที่เคยเป็นในประเทศอังกฤษ² รัชกาลที่ 3 ก็มีได้ทรงออก

¹ สุกัญญา ศีรวนิช, ประวัติการหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช, หน้า 21.

² Edwin Emery, The Press and America: An Interpretative History of Journalism (N.J.: Prentice-Hall, 1962), pp. 12-17.

กฎข้อบังคับวิครอนสิทธิเสรีภาพหนังสือพิมพ์แต่อย่างใด สมัยรัชกาลที่ 4 พระองค์ก็ทรงสนพระทัยในด้านการพิมพ์ จนถึงกับออกพระราชกฤษฎีกา เสร็จภาพหนังสือพิมพ์ในยุคของพระองค์ก็ดำเนินไปด้วยดี

การหนังสือพิมพ์ในสมัยรัชกาลที่ 5

ในสมัยรัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 4 การหนังสือพิมพ์ตกอยู่ในวงการของฝรั่งต่างชาติและชนชั้นสูง ลักษณะของหนังสือพิมพ์ยังมีใช้ เป็นหนังสือพิมพ์เพื่อมวลชน (popular newspaper) ครั้นสมัยรัชกาลที่ 5 วงการหนังสือพิมพ์เริ่มก้าวเข้าสู่ยุคใหม่ การหนังสือพิมพ์เริ่มเปลี่ยนมือจากเจ้าไปสู่สามัญชน และจากฝรั่งไปสู่คนไทย วงการหนังสือพิมพ์มีความตื่นตัวขึ้นมาก มีหนังสือพิมพ์ทั้งไทย จีน ฝรั่ง ออกกันมากมายรวมแล้วถึง 59 ฉบับ ทั้งนี้เพราะ

1. การศึกษาในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้รับการปรับปรุงให้ขยายกว้างขวางขึ้น มีผู้สนใจเล่าเรียนหนังสือกันมากขึ้น จึงทำให้จำนวนผู้รู้หนังสือมีมากขึ้น คนจึงสนใจอ่านหนังสือมากขึ้นตามไปด้วย โดยเฉพาะผู้ที่ได้รับทุนเล่าเรียนหลวงไปศึกษาในต่างประเทศ เป็นพวกที่มีความกระตือรือร้นที่จะเผยแพร่ความรู้ของตนในหน้าหนังสือพิมพ์

2. ด้านเศรษฐกิจ การติดต่อค้าขายกับต่างประเทศเป็นไปอย่างกว้างขวาง และจริงจัง ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข่าวสารการค้า ประชาชนมีรายได้ดีขึ้น สามารถซื้อหาหนังสือพิมพ์มาอ่านได้โดยไม่ขัดสน

3. ด้านการเมือง เนื่องจากการติดต่อกับต่างประเทศมาก และเหตุการณ์ภายนอกประเทศเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งมีผลกระทบกระเทือนถึงเมืองไทยด้วย ทำให้ผู้มีความรู้และผู้ปกครองมีความตื่นตัว สนใจศึกษาหาความรู้และแสดงความคิดเห็น หนังสือพิมพ์จึงกลายเป็นเวทีสำหรับวิพากษ์วิจารณ์เรื่องราวต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ

ในสมัยนี้มีนักหนังสือพิมพ์ฝรั่งต่างชาติผู้หนึ่ง ซึ่งนับได้ว่ามีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์ของหนังสือพิมพ์ไทยเป็นอย่างมาก บุคคลผู้นี้ คือ หมอสมิท (Samuel John Smith) เป็นหมอสอนศาสนาชาวอังกฤษมาอยู่กรุงเทพฯ ตั้งแต่อายุได้ 12 ปี หมอสมิท ตั้งโรงพิมพ์ขึ้นที่บางคอแหลม รับผิดชอบหนังสือพิมพ์ทั่วไป และยังได้ออกหนังสือพิมพ์เองอีกหลายฉบับคือ Bangkok Daily Advertiser ซึ่งถือเป็นหนังสือพิมพ์รายวันฉบับแรกของเมืองไทยออกเมื่อวันที่ 1 กันยายน

2411 พิมพ์เป็นภาษาอังกฤษ¹ Siam Repository, Siam Weekly Advertiser และ
จดหมายเทศสยามไสมย หมอสมิซเป็นนักหนังสือพิมพ์อีกผู้หนึ่งที่มีวิญญานของนักต่อสู้เพื่อเสรีภาพ
เช่นเดียวกับหมอมาร์คเลย ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ บทความใน Siam Repository ใน
หนังสือพิมพ์ฉบับนี้หมอได้เขียนบทความเรียกร้องสิทธิเสรีภาพในทางศาสนาเสรีภาพในการพิมพ์
และสิทธิสตรี ดังตัวอย่างที่ปรากฏอยู่ในหนังสือพิมพ์ฉบับ Volume I ประจำเดือนมกราคม
2412 Article XXIII ในหัวข้อว่า "Free Press" ดังนี้²

"..... Will not free press' answer this demand ? It has
information on all subjects and upon all sides. This free discussion
forms a standard of right and wrong

"..... But chiefly the press is important, as a medium
of information, to the great common reading community. It tells
what is doing the wide world over

"..... We wish freedom to begin, in all our borders. We
wish to have all the yokes broken. Siam must catch the spirit and
welcome light and liberty in every department. Let Protestant
churches be multiplied, and Protestant papers, that will with united
purpose carry forward great enterprizes. And let protestant school
be fostered throughout the length and breadth of the land. And let
woman take her Heaven designed place. A help mate for her husband.

"It is woman, that is enslaved in the east. Let her know
the sweets of freedom, and be taught the true position. God designed
her to occupy.

¹ สุกัญญา ศีรวณิช, ประวัติการหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยภายใต้ระบอบสมบูรณา
ญาสิทธิราช, หน้า 27 - 28.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 28 - 29.

อาจจะแปลเป็นภาษาไทยง่าย ๆ ใต้ดังนี้

"หนังสือพิมพ์ที่มีอิสระเสรีจะไม่สนองวัตถุประสงค์นี้คือหรือ หนังสือพิมพ์บรรจुไว้ด้วยสาระนาชนิคทุกฝ่ายทุกกระแสดความ เสรีภาพในการถกเถียงยอมสร้างมาตรฐานของความถูกต้องและความดีค

..... แต่ที่สำคัญยิ่งก็คือหนังสือพิมพ์มีความสำคัญในฐานะที่เป็นสื่อกลาง นำสารทั้งปวงไปสู่ผู้อ่านธรรมดาสามัญกลุ่มใหญ่ในกลุ่มชุมชน หนังสือพิมพ์บอกเราว่า ใครกำลังทำอะไร และเกิดอะไรขึ้นในโลกอันกว้างขวางนี้

..... เราต้องการให้เสรีภาพเป็นผู้ปกครองในที่พระราชอาณาเขตของเรา เราปรารถนาจะให้แอกทั้งหลายแตกหักทำลายไปให้สิ้น ประเทศสยามควรจะได้เข้าถึงพระเจ้าทั้งต้อนรับแสงสว่างและเสรีภาพในทุกกองทุกแผนก ขอจงยินยอมให้โบสถ์โปรเตสแตนต์เพิ่มทวีคูณ รวมทั้งเอกสารทางศาสนาของนิกายโปรเตสแตนต์ สิ่งเหล่านี้เป็นจุดประสงค์ร่วมกันที่จะช่วยให้เกิดการประกอบงานใหญ่ในภายในหน้า ขอจงยินยอมให้โรงเรียนศาสนาของโปรเตสแตนต์เปิดสั่งสอนโค้วพระราชาอาณาเขต นอกจากนั้นขอจงยินยอมให้สตรีโค้วยืนอยู่ที่ที่สวรรค์ มีพระประสงค์จะวางเขอไว้ คือเป็นคูคิคคูช่วยเหลือของสามีของเขอ

"สตรีนั้นถูกกคเป็นทาสในประเทศตะวันออก ขอจงยินยอมให้เขอโค้วจักรสหวานของเสรีภาพ และให้โค้วรับการสั่งสอนให้รู้ถึงตำแหน่งอันแท้จริงที่พระเจ้าประทานให้เขอครอบครอง"

บทความนี้เป็นแนวความคิดแบบตะวันตกที่หมอสมิชพยายามจะนำมาเผยแพร่ในหมู่คนไทย แสดงให้เห็นอย่างชัดแจ้งว่า หมอสมิชพยายามที่จะยกระดับสังคมไทยให้สูงขึ้นแม้จะไม่ใช่นแผนดินเกิดของตนเองก็ตาม จากการทำประโยชน์ต่อสังคมนี้เอง จึงทำให้หมอสมิชถูกฟ้องฐานหมิ่นประมาทเช่นเดียวกับหมอบรัดเลย์ เช่นกัน

นอกจากหนังสือพิมพ์ที่ออกโค้วโดยหมอสมิชแล้ว ยังมีหนังสือพิมพ์ที่ดำเนินการโค้วโดยหมู่พระญาติวงศ์ ซึ่งสมควรนำมาถาวถึงฉบับสำคัญ ๆ ดังนี้

กรุณา ออกเป็นรายสัปดาห์ ฉบับแรกพิมพ์จำหน่ายเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2417 พิมพ์ที่วังพระองค์เจ้าเกษมสันต์โสภาคย์ ออกทุกวันอังคาร นับเป็นหนังสือพิมพ์ฉบับแรก

ของคนไทย¹ เนื้อหา มีทั้งข่าว ข่าวราชการ ข่าวต่างประเทศ สุภาษิตสอนใจ เรื่องเกี่ยวกับ วิชาการต่าง ๆ บทกวี บทละคร นิยาม จดหมายเหตุซึ่งไต่แกข่าวทั่ว ๆ ไป ทั้งในพระนคร และหัวเมืองรวมทั้งแจ้งความโฆษณาสินค้า ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้ว จะเห็นว่าเป็นหนังสือพิมพ์ ที่เข้าหลักมาตรฐานที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้²

ราชกิจจานุเบกษา เริ่มออกในรัชกาลที่ 4 แล้วเลิกไป รัชกาลที่ 5 ทรงโปรดฯ ให้ออกอีกครั้งหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เช่นเดิม

คอต ข้าราชการ ราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นเหตุที่จะทำให้เกิดหนังสือพิมพ์รายวัน ฉบับแรก³ที่ออกโดยคนไทย ราชกิจจานุเบกษาออกสัปดาห์ละครั้ง ข้าราชการต่าง ๆ มักจะนำ กว้างงานหลายวัน จึงมีผู้ประสงค์จะออกหนังสือพิมพ์รายวันขึ้น ชื่อว่า Court หรือ คอต ข้าราชการ ออกครั้งแรกเมื่อวันที่ 26 กันยายน 2418 จุดประสงค์คือ เพื่อบอกข่าวสาร เป็นรายวัน

การหนังสือพิมพ์ในสมัยรัชกาลที่ 6

ในสมัยรัชกาลที่ 6 เป็นยุคที่การหนังสือพิมพ์มีความเจริญก้าวหน้าเป็นอย่างมาก เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นถึงขีดสูงสุด ไม่มีสมัยใดในประวัติศาสตร์ไทยจะเทียบเคียงได้ กิจการหนังสือพิมพ์ในสมัยรัชกาลที่ 6 เจริญก้าวหน้ามากนั้นมีเหตุผลและสิ่งแวดล้อมหลาย ประการด้วยกัน

ประการแรก การพัฒนาเศรษฐกิจ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสนพระทัยในการรักษาทรัพย์สินสมบัติซึ่งประชาชนได้อุตสาหะประกอบการทำงานมาค้าขาย ในปี 2456 จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติคลังออมสินขึ้น เรียกว่า พระราชบัญญัติคลังออมสิน พุทธศักราช 2456 และประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2456 คลังออมสินนี้กระทรวงพระคลังมหาสมบัติเป็นผู้ดำเนินการ นับว่าเป็นทางหนึ่งที่ช่วยฐานะการเงิน

¹สุภาพรรณ บุญสะอาด, ประวัติหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เพ็ญอักษร, 2517), หน้า 10.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 11.

ของประเทศได้มาก ราษฎรมีเงินเก็บออมไว้ทำให้ฐานะดีขึ้น ผลสะท้อนที่เกิดขึ้นกับหนังสือพิมพ์ก็คือ ประชาชนมีเงินซื้อหนังสือพิมพ์อ่าน เพราะโดยปกติแล้วกิจการหนังสือพิมพ์จะเจริญอยู่ได้ก็ด้วยมีคนที่อ่าน คร.เกษม ศิริสัมพันธ์ ได้พูดถึงหนังสือพิมพ์ในสมัยรัชกาลที่ 6 ว่า หนังสือพิมพ์ในสมัยนั้นเจริญขึ้นมาด้วยผลทางการพัฒนาทางเศรษฐกิจ เพราะหนังสือพิมพ์เป็นสินค้าฟุ่มเฟือย ถ้าคนยังไม่พอมีพอกิน ย่อมจะไม่ซื้ออ่าน

ประการที่สอง การศึกษา หนังสือพิมพ์ต้องการคนอ่านหนังสือออก ประชาชนต้องมีการศึกษา และการศึกษาต้องถึงจุดกิจการหนังสือพิมพ์ในสังคม จึงจะเจริญขึ้นมาได้ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงการศึกษาหลายอย่างด้วยกัน ได้มีการวางรากฐานการศึกษาของเมืองไทย ทั้งสามัญศึกษา วิสามัญศึกษา ตลอดจนอาชีวศึกษาไว้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ เพราะทรงเห็นว่าถึงเวลาอันควรแล้วที่จะต้องจัดการศึกษาให้กว้างขวางออกไปเป็นการศึกษาแห่งชาติ คือสอนให้พลเมืองมีความรู้ในการทำมาหาเลี้ยงชีพ โดยควรแก่สภาพของตน ไม่เฉพาะเด็กคนสำหรับใช้ในราชการเท่านั้น ได้มีการออกพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 บังคับให้เด็กทุกคนที่มีอายุตั้งแต่ 7 ปีบริบูรณ์ เรียนหนังสือในโรงเรียนจนอายุ 14 ปีบริบูรณ์ โดยไม่ต้องเสียเงินค่าเล่าเรียน มีการตั้งทุนเล่าเรียนหลวงให้เจ้านายและนักเรียนที่เรียนดีไปศึกษาต่อต่างประเทศ เมื่อคนมีการศึกษาย่อมมีความคิดและสติปัญญาในการแสดงออกทางคำความคิดเห็น จึงมีการแสดงความคิดเห็นออกทางการเขียนลงหนังสือพิมพ์

ประการที่สาม ความตื่นตัวในทางการเมือง ทั้งนี้ก็ด้วยเหตุการณ์ของโลกที่เกิดขึ้นในประเทศต่าง ๆ หลายประเทศ เป็นผลให้คนไทยต้องสนใจในเรื่องการเมืองบ้าง ประชาชนส่วนใหญ่มุ่งถึงสิทธิและเสรีภาพของตนเอง ตลอดจนพยายามคิดหาเหตุผลที่จะมีสิทธิและเสรีภาพในการปกครองประเทศ การแสดงออกซึ่งเสรีภาพในสมัยนั้นนับว่ามีความสำคัญที่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ในสมัยรัชกาลต่อมา

ประการที่ดี พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสนพระทัยและโปรดปราน งานหนังสือพิมพ์มาก ย่อมเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปแล้วว่ากิจการงานใดก็ตามถ้าเป็นที่สนใจของพระเจ้าแผ่นดิน เจ้านาย และบุคคลผู้เป็นผู้นำของประเทศแล้ว กิจการงานนั้นย่อมเจริญ

รวดเร็ว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชอัธยาศัยโปรดการโต้แย้ง แสดงความคิดเห็น เพราะทรงได้รับอิทธิพลมาจากการที่ได้ไปศึกษาที่ต่างประเทศ เมื่อทรงโปรดการแสดงความคิดเห็นอย่างนี้ จึงโปรดปรานงานหนังสือพิมพ์ เพราะหนังสือพิมพ์เป็นสนามสำหรับแสดงโวหาร พระองค์จึงทรงพระราชนิพนธ์บทความทางการเมืองหลายเรื่องด้วยกัน ทางหนังสือพิมพ์ การที่ทรงเขียนบทความลงหนังสือพิมพ์รายวัน นับเป็นพระบรมราโชบายอย่างหนึ่ง ในการบริหารราชการแผ่นดิน เพราะทรงมีพระราชประสงค์ที่จะใช้หนังสือพิมพ์เป็นสื่อที่จะเข้าถึงประชาชน เป็นสื่อที่จะถ่ายทอดความคิดเห็นที่ค้างคาใจออกสู่ประชาชน นอกจากนั้น พระองค์ยังทรงเปิดสิทธิในการเขียนหนังสือพิมพ์อย่างเต็มที่ ทำให้หนังสือพิมพ์เขียนบทความวิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องต่าง ๆ มากมาย และในบางครั้งก็มีการเขียนโต้ตอบกันระหว่างพระองค์กับบรรดานักหนังสือพิมพ์ การวิพากษ์วิจารณ์บ้างครั้งก็พาดพิงมาถึงพระองค์ท่าน แต่ก็ไม่ทรงถือโกรธแต่ประการใด

เมื่อได้กล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้กิจการหนังสือพิมพ์ในสมัยรัชกาลที่ 6 ประสบความสำเร็จก้าวหน้าไปแล้ว ก็ใครจะขอลงไปถึงปัจจัยหรือสาเหตุที่ทำให้หรือสนับสนุนให้มีเสรีภาพของหนังสือพิมพ์อย่างมากมาย จนอาจกล่าวได้ว่าไม่มียุคใดสมัยใดในประวัติศาสตร์จะเทียบเทียมได้ ปัจจัยหรือสาเหตุเหล่านั้นมีหลายประการ

1. ทรงเป็นนักหนังสือพิมพ์และนักประพันธ์ ทรงสนับสนุนให้ออกหนังสือพิมพ์ พระองค์ก็ทรงออกหนังสือพิมพ์ "คูลิตสมิต" เป็นหนังสือพิมพ์แบบแมกกาซีนของอังกฤษ ทรงฝึกหัดให้มีการวิพากษ์วิจารณ์ เขียนบทความต่าง ๆ แสดงความคิดเห็น นามปากกาของพระองค์ท่านมีมากมาย เช่น อัศวพาหุ นายแก้วนายขวัญ รวมจิตติ เป็นต้น

2. ทรงส่งเสริมเสรีภาพของประชาชนให้มีสิทธิในการปกครอง โดยทรงพระราชดำริเห็นว่า เมื่อราษฎรมีความรู้แล้วก็ควรจะมีส่วนในการปกครองบ้านเมือง จึงทรงเริ่มฝึกหัดอบรมให้รู้จักปกครองตนเอง ได้เริ่มฝึกฝนผู้ที่อยู่ใกล้ชิดพระองค์ก่อน แล้วจึงค่อย ๆ ขยายจากวงแคบให้กว้างออกไป ในปี 2461 จึงสมมติเนื้อที่ตอนหนึ่งในพระราชวังคูลิตให้เป็นประเทศเล็ก ๆ ชื่อ คูลิตธานี จัดการปกครองนครนี้เป็นแบบเทศบาล มีข้อบังคับการปกครองเรียกว่า ขรรณบัญญัติลักษณะการปกครอง มีสภาการปกครอง และคณะนคราภิบาลบริหารกิจการต่าง ๆ เช่น การสร้างบ้านเรือน การไปรษณีย์ ตลอดจนมีหนังสือพิมพ์ และบทความวิพากษ์วิจารณ์

3. ทรงพระราชทานเสรีภาพทางความคิดเห็น ทรงอนุญาตให้นักหนังสือพิมพ์วิพากษ์วิจารณ์ได้อย่างเต็มที่ แม้จะรุนแรงไปบ้างก็มีได้ทรงถือพระองค์

4. ทรงหนุนบำรุงการศึกษา โดยมีพระราชดำริว่า เมื่อคนมีความรู้ก็ย่อมกระทำอะไรด้วยเหตุผล และมีการแสดงออกในทางที่ถูกที่ควร เมื่อประชาชนอ่านหนังสือออกก็แสดงความคิดเห็นออกไปทางหนังสือพิมพ์ ประชาชนสนใจการศึกษามากขึ้น เสรีภาพของหนังสือพิมพ์จึงได้รับการสนับสนุนจากประชาชน

5. ทรงส่งเสริมให้ประชาชนมีความรักชาติ ความรู้สึกเป็นเจ้าของประเทศโดยแทรกบทความปลุกใจลงไปในบทเพลง คำประพันธ์และหนังสือต่าง ๆ และแสดงออกทางละครสาเหตุนั้นทำให้มีการวางรากฐานแบบประชาธิปไตย และเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนให้หนังสือพิมพ์ มีเสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสนพระทัยในกิจการหนังสือพิมพ์มาตั้งแต่ยังทรงเป็นมกุฎราชกุมาร หรือเจ้าฟ้าศิริราชุฑ โต้ทรงออกนิตยสารฉบับหนึ่งมีชื่อว่า "ทวีปัญญา" ออกเป็นรายเดือน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2447 - 2450 จุดประสงค์ก็เพื่อส่งเสริมความรู้ และบางครั้งก็ยังทำหน้าที่ประหนึ่งเป็นปากเสียงของรัฐบาลอีกด้วย ทั้งนี้เพราะผู้จัดทำก็ล้วนแต่มีอาวุโสในราชการและมีศักดิ์ศรีตระกูลเกือบทั้งสิ้น

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงได้รับการกล่าวขวัญว่า ทรงสนับสนุนระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย แต่หากผู้ใดกล่าวว่าทรงสนับสนุนจะให้เกิดระบอบประชาธิปไตยในสมัยพระองค์เองด้วยนั้น ในเรื่องนี้พระองค์ไม่ได้ทรงมีพระราชประสงค์เช่นนั้น คงจะเห็นได้จากบทพระราชนิพนธ์ของพระองค์หลายบทหลายตอนยืนยันว่า ทรงเห็นว่าการเปลี่ยนไปรับระบอบการปกครองแบบใหม่เป็นสิ่งที่กระทันหันเกินไป ผลก็เกิดขึ้นได้ ผลร้ายก็ย่อมเกิดขึ้นได้เช่นกัน แต่ทรงตระหนักดีว่า ประชาธิปไตยย่อมเกิดขึ้นได้ภายในเวลาอันใกล้ จึงทรงพยายามจะเตรียมให้ประชาชนได้รู้จักการปกครองในระบอบใหม่ ความพยายามที่เห็นได้ชัดคือ การตั้ง กุสิดธานี และมีพระบรมราชานุมัติให้หนังสือพิมพ์แสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี หนังสือพิมพ์จึงได้ถือโอกาสนั้นแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ ทั้งในการโจมตีรัฐบาลและโจมตีพวกเดียวกันเอง บางทีก็โจมตีคนที่ไม่มีทางต่อสู้ จนเป็นที่เบื่อหน่ายแก่พระองค์ด้วยทรงเห็นว่า นักหนังสือพิมพ์บางคนยังไม่เข้าใจการใช้เสรีภาพดีพอ

สิ่งสำคัญที่สุดในสมัยนี้ คือ การที่พระมหากษัตริย์เข้ามามีส่วนร่วมในวงการหนังสือพิมพ์อย่างจริงจัง จนอาจจะกล่าวได้ว่า เราศึกษาประวัติหนังสือพิมพ์ตอนนี้ไม่ได้ถ้าไม่เอ่ยถึงพระองค์ท่าน ทรงเป็นผู้สอนนักหนังสือพิมพ์ และในขณะที่เดียวกันก็ทรงปะทะคารมกับหนังสือพิมพ์หลายฉบับ เมื่อมีความคิดเห็นไม่ตรงกัน ใครจะขอยกตัวอย่างการที่พระองค์ปะทะคารมกับนักหนังสือพิมพ์ และในขณะที่เดียวกันก็แสดงให้เห็นการที่พระองค์ทรงพยายามที่จะเปิดเสรีภาพแก่นักหนังสือพิมพ์ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ กรณีที่เห็นได้ชัดคือ เริ่มด้วยรัชกาลที่ 6 ทรงมีความตั้งพระทัยอย่างแท้จริงที่จะเพิ่มกำลังทางทะเล ใ้ทรงนิพนธ์บทความลงใน "ไทย" ชักชวนให้ประชาชนล้อมรั้วทางทะเลด้วยการซื้อเรือรบเอาไว้ป้องกันประเทศ หนังสือพิมพ์เคลิเมนต์ และจีนโนสยามวารศัพท์ ได้ลงข้อความคัดค้านเป็นการใหญ่ บุคคลที่โต้ตอบกับพระองค์นี้ใช้นามปากกาว่า "หุนคำ" และนามจริงคือ นายพลเรือตรี พระยารวินัยสุนทร เจ้ากรมพระบรมมยุทธหารเรือ เมื่อได้รับการคัดค้านโดยบทความของ หุนคำ พระองค์จึงทรงนิพนธ์เรื่อง "โคลนติดล้อ" อุปมาเคลิเมนต์กับจีนโนสยามวารศัพท์ว่า ทำตัวเหมือนโคลนติดล้อรุดแห่งความเจริญในไทย ไม่ให้เป็นที่ด้วยดี ดังปรากฏในตอนหนึ่งของบทความว่า

"ในการกระทำความติดขัดซึ่งกันและกันในหนูนานาประเทศนั้น บางทีก็เหลือที่จะแก้ไขป้องกันมิให้เครื่องกีดขวางต่าง ๆ มาติดล้อแห่งความเจริญของชาติได้ ของกีดขวางเหล่านี้ในขั้นต้นก็ดูไม่ผู้จะสลักสำคัญอะไรนัก แต่ครั้นล่วงเวลาไปก็กลับเป็นของใหญ่โตขึ้นทุกที จนถึงวันหนึ่งเราจึงรู้สึกวาทะจะทนไม่ได้"

"เราทั้งหลายควรจะลืมตาของเราและพิจารณาดูก่อน โคลนต่าง ๆ ซึ่งติดอยู่กับล้อแห่งความเจริญของชาติเรา เราจะเห็นได้ว่าโคลนเหล่านี้มีมาก่อนได้ศึกษานานแล้ว และเป็นการลำบากที่จะเปลื้องออกให้เกลี้ยงได้ในคราวเดียว แต่ถ้าประกอบด้วยวิริยภาพและความบากบั่น เราก็สามารถที่จะชำระโคลนนั้นออกได้หมดในเวลาอันควรเหมือนกัน ของยอมมีอยู่บางอย่างที่เราจะเปลี่ยนแปลงได้ทันใจตามความพอใจ เพราะไม่เกี่ยวข้องกับแค้นใครนอกจากตัวเราเอง แต่ยอมมีของบางอย่างเหมือนกันซึ่งยากที่จะเปลี่ยนแปลงได้ ด้วยเหตุที่ว่ามิใช่อื่นมาเกี่ยวข้องกับด้วย"

สังเกตจากบทความนี้ ดูเหมือนจะมีได้กระทบกระเทือนเฉพาะหนังสือพิมพ์ทั้งสองฉบับเท่านั้น แต่รวมไปถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ขัดขวางความเจริญของประเทศชาติ บทความนี้ทำให้

หุนคำ เขียนคัดค้านลงในกรุงเทพเคลิเมนต์ว่า เรือรบเพียงลำเดียวจะเป็นรั้วรอบขอบชิดได้อย่างไร ควรคำนึงถึงเหตุผลอื่น ๆ จะดีกว่า ความเจริญของบ้านเมืองเหมือนลอร์ด คือพระธรรมในพระพุทธศาสนา แต่โคลนก็อยู่ส่วนโคลน จะวิ่งมาติดลอร์ดได้อย่างไร ล้อต่างหากที่วิ่งมาติดโคลน ถ้ารถมีสารที่ดี ๆ นำขับไปที่ ๆ ก็ไม่ไปทับโคลนเข้าได้ นี่สารที่ดีขับไม่เป็นก็พารถไปจมโคลน

แม้พระองค์จะถูกตำหนิติเตียนอย่างรุนแรงจากบทความของ "หุนคำ" ก็ตาม แต่ก็มีได้ทรงถือโทษโกรธแต่ประการใด ทรงกันข้ามแทนที่จะทรงถือโทษกลับทรงพระราชทานตราหุติยจุลจอมเกล้าแก่พระยาวิწყนุสทร และทรงตรัสกับพระยาวิწყนุสทรว่า "นี้แสดงว่าข้ามิได้พักโกรธหรือพยาบาทเจ้าในการที่ว่าเจ้าเขียนเล่นงานข้า แต่ข้าถือว่าเจ้าได้ช่วยข้าแสดงความคิดเห็นในการปกครองบ้านเมือง เพื่อให้ดำเนินไปด้วยดี ข้าขอขอบใจ"

จากตัวอย่างที่ยกมานี้ยังช่วยให้เห็นในอีกแง่หนึ่งว่า การที่รัชกาลที่ 6 ทรงเปิดโอกาสให้ประชาชนเสนอความคิดเห็นในการปกครองบ้านเมืองด้วยนั้น เป็นการเตรียมคนเข้าสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยแท้

การหนังสือพิมพ์ในสมัยรัชกาลที่ 7

หนังสือพิมพ์ในสมัยรัชกาลที่ 7 ก่อนปี 2475 เกือบจะไม่มีอะไรแตกต่างไปจากสมัยรัชกาลที่ 6 เท่าใดนัก สิทธิเสรีภาพมีอยู่เท่าเดิม หนังสือพิมพ์ในสมัยนี้มีความสนใจทางด้านเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น เพราะในระยะนั้นตรงกับช่วงเวลาที่เศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก หลังการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 วงการหนังสือพิมพ์ได้เปลี่ยนรูปไป การเมืองเข้ามามีอิทธิพลต่อวงการหนังสือพิมพ์เป็นอย่างมาก มีการควบคุมหนังสือพิมพ์อย่างเข้มงวดตลอดมานับแต่เกิดการปฏิวัติ การเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์เป็นไปโดยเฉียบขาด หนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่คล้อยตามเหตุการณ์ ไม่กล้ามีปฏิกริยารุนแรง นักหนังสือพิมพ์จึงต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดของตนเอง เสรีภาพหนังสือพิมพ์ในระยะนี้จึงตกต่ำลงเป็นอย่างมาก

วิวัฒนาการของกฎหมายควบคุมหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย

ก่อนที่จะกล่าวถึงกฎหมายที่ควบคุมการดำเนินงานของหนังสือพิมพ์อยู่ในปัจจุบัน สิ่งที่จะละเลยเสียไม่ได้ก็คือ การศึกษาถึงความเป็นมา และวิวัฒนาการของกฎหมายดังกล่าว

เพื่อที่จะช่วยเป็นแนวทางให้เข้าใจกฎหมายในปัจจุบันแจ่มชัดขึ้น กฎหมายที่ควบคุมการค้าเงินงานของหนังสือพิมพ์มีอยู่มากมายหลายฉบับ มีทั้งในรูปพระราชบัญญัติ พระราชกำหนด ประมวลกฎหมาย กฎหมายเหล่านี้บางฉบับมีต้นกำเนิดในระยะเวลา ซึ่งผ่านมาแล้วหลายยุคหลายสมัย นอกจากนั้นกฎหมายบางฉบับยังเป็นกฎหมายพิเศษมีลำดับศักดิ์ในการใช้สูงกว่ากฎหมายธรรมดาทั่วไป และเป็นกฎหมายที่มีมาตรการบังคับรุนแรง เช่น กฎอัยการศึก เป็นต้น เมื่อกล่าวถึงกฎหมายที่ควบคุมการค้าเงินงานของหนังสือพิมพ์ ใครจะขอแยกกฎหมายนี้ออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ กฎหมายเกี่ยวกับความผิดฐานหมิ่นประมาทและการดูหมิ่น กับกฎหมายการพิมพ์

กฎหมายเกี่ยวกับความผิดฐานหมิ่นประมาท และการดูหมิ่น เป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเกียรติยศ ชื่อเสียงของบุคคล โดยกฎหมายมุ่งที่จะคุ้มครองการใช้เสรีภาพในการพูด หรือการเขียน มิให้ไปกระทบกระเทือน หรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชื่อเสียง เกียรติยศของบุคคลอื่น โดยวางกฎเกณฑ์ที่จะพูดหรือเขียน ตลอดจนการวิพากษ์วิจารณ์ไว้ไม่ให้เกินขอบเขต ส่วนกฎหมายการพิมพ์ คือกฎหมายที่มุ่งควบคุมถึงเรื่องกิจการพิมพ์และโฆษณาโดยตรง ซึ่งแยกออกต่างหากและเห็นได้ชัดจากกฎหมายในกลุ่มแรก เช่น พระราชบัญญัติการพิมพ์ พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ เป็นต้น

(1) กฎหมายหมิ่นประมาท

แต่เดิมมานุษยมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ การพูดหรือการเขียนก็กระทำอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น ด้วยเหตุนี้จึงเกิดมีการจำกัดการใช้เสรีภาพของการพูดและการเขียนขึ้น โดยบัญญัติเป็นกฎหมายในลักษณะของการหมิ่นประมาท ประเทศไทยเรานั้นการหมิ่นประมาทมีกำหนดโทษมานานตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ตามประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1 จ.ศ. 1166 หรือกฎหมายตราสามดวง ได้วางขอบเขตการใช้คำพูดไว้ เพื่อป้องกันมิให้ประชาราษฎร์กระด้างกระเดื่องต่อแผ่นดินอย่างหนึ่ง หรือคิดคดทรยศขาดความสวามิภักดิ์ต่อพระเจ้าแผ่นดินอีกอย่างหนึ่ง และมีคดีจะประจานว่ากล่าวสามัญชนด้วยกันโดยไร้เหตุผลอีกอย่างหนึ่ง

กฎหมายเรื่องหมิ่นประมาทในตอนแรก มีจุดมุ่งหมายกำหนดไว้ในเรื่องของการใช้คำพูดมากกว่าการเขียน แต่ก็เป็นหลักให้ขยายขอบเขตของกฎหมายในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว บทบัญญัติของกฎหมายกำหนดไว้เพื่อการลงโทษการหมิ่นประมาท

ไม่ว่าจะเป็น พระเจ้าอยู่หัว ผู้มีบรรดาศักดิ์และพลเมืองทั่วไป การจำกัดเสรีภาพทางการพูด ไม่ได้จำกัดเฉพาะการหมิ่นประมาทเท่านั้น แต่ห้ามพูดในสิ่งที่ไม่เหมาะสมไม่ควร และมีการกำหนดโทษไว้ต่าง ๆ กันด้วย

ตามบทบัญญัติในพระไอยการอาญาหลวงตามประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1 ห้ามหมิ่นประมาทต่อพระเจ้าอยู่หัว เพื่อคุ้มครององค์ประมุขของชาติ และเพื่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ตามมาตราต่าง ๆ กัน ดังนี้

มาตรา 7 ผู้ใดทรนงองอาจ บ ย่ำ บ กลัว เกรงหายาบช้ำต่อพระเจ้าอยู่หัว
ทานให้ลงโทษ 8 สถาน

1. ให้พันคอ ธิบเรื้อน ธิบราชบาทว์ เอาตุกเมีย ช้าคนเป็นจรบาทว์ ทรัพย์สิน
สิ่งของเขาเข้าพระคลังจนสิ้น

2. ให้ใส่มือ ใส่เท้า ใส่ตรูไว้

3. ทวนควยหลังไม่หวาย ยกหนึ่ง สองยก สามยก และประจานจำตรูไว้
เดือนหนึ่ง สองเดือน สามเดือน

4. ให้ไหมจตุรคุณ แล้วเอาตัวลงหม้าข้าง

5. ให้ไหมตรีคุณ แล้วเอาตัวออกจากราชการ

6. ให้ไหมตรีคุณ แล้วประจานสามวัน เจ็ดวันให้พันโทษ

7. ให้ไหมลงหนึ่ง แล้วให้ไซ้ของของเขา

8. ให้ตัดปากแหะปากเอามะพร้าวห้าวยัดปาก

มาตรา 72 ถ้าผู้ใดที่เขียนนิพนธ์ว่ากล่าวพระเจ้าอยู่หัวต่าง ๆ พิจารณาเป็นสัง
ให้ลงโทษ 3 สถาน

การหมิ่นประมาทผู้มีบรรดาศักดิ์ก็ต้องห้าม

มาตรา 58 ถ้าท่านผู้มีบรรดาศักดิ์ ทานให้ลงโทษ 4 สถาน

การหมิ่นประมาทแก่บุคคลทั่วไปก็มีกำหนดไว้ใน

มาตรา 37 คำสบประมาททานให้ได้รับความอายว่ามึงทำชู้ควยแม่มึง ๆ ทำชู้ควย
พ่อมึง ทำชู้ควยลูกมึง ๆ ทำชู้ควยหลานมึง ถ้าเป็นสังคังมันคำ อย่าให้มีโทษแก่ผู้คานันเลย

ให้ลงโทษแก่ผู้มีกระทำความผิดนั้น โดยบทพระอาชญา ถ้าพิจารณาเป็นดีจว่ามั่นคงค่าให้
ได้อายให้ใหม่ถึงค่าตัว ตามเกียรติอายุผู้ของค่า

มาตรา 36 ค่าทานว่า ไอ้อี้ชี่ครู ชี่เมา ชี่ชโมย ชี่ชอ ชี่ฉกฉัก ชี่ฉวงคนชาย
ให้ปรับใหม่โดยศกาศักคินาหนึ่ง

ประกาศรัชกาลที่ 4

ประกาศรัชกาลที่ 4 เรื่อง "ไม่ให้เชื่อข้อความที่มีผู้ทิ้งหนังสือไปลงหนังสือพิมพ์"
สมัยนั้นกิจการการพิมพ์ยังไม่เจริญแพร่หลาย การแสดงความคิดเห็นจึงเป็นเรื่องกล้ากั้นด้วย
วาทา หากใครไปกล่าววาผู้ใดเสียหาย ก็จัดการกันตามกฎหมายเกา ๆ ลงโทษกันทางอาญา
ไปเลย เเทาที่ตรวจคนปรากฏว่า เริ่มเห็นความสำคัญของหนังสือพิมพ์ที่มีบทบาทต่อทางราชการ
บ้านเมือง เกี่ยวข้องกับงานบริหารราชการมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ซึ่งได้ออกประกาศฉบับหนึ่ง
เรียกชื่อว่า "ประกาศทิ้งหนังสือและลงหนังสือพิมพ์" ซึ่งในประกาศฉบับนี้มีข้อความตักเตือน
พวกที่ใช้หนังสือพิมพ์ในทางมิชอบ ดังปรากฏข้อความในประกาศดังนี้

"มีพระบรมราชโองการดำรัสให้ประกาศว่า หนังสือทิ้ง และหนังสือไปลงพิมพ์
บ้านหมออเมริกัน ทั้งสองอย่างนี้ จะเชื่อฟังเอาเป็นจริงไม่ได้ เห็นเป็นการพิรุณัก เพราะ
ใครทำอย่างนั้น เห็นชัดว่าเขาจะว่าตรง ๆ ไม่ได้ จะแกล้งนินทาว่าประจานเขาให้ความ
อิ่ง ๆ ไปเท่านั้น ไม่เป็นความจริง ถ้าจริงแล้วทางที่จะว่านั้นมีอยู่ ก็คือโรงศาล และร้อง
ถวายฎีกาเปิดเผยอยู่ ไม่ห้ามทรงพระกรุณาโปรดเกล้าผู้ที่มีทุกข์ร้อนเกี่ยวข้องอย่างไร ๆ
ให้มาร้องถวายฎีกา ถ้าตัวผู้นั้นต้องกักขังจองจำอยู่ มาไม่ได้ จะให้เจ้าขุนมูลนายญาติ
พี่น้องพวกพ้องใคร ๆ มาถวายแทนก็ได้ ถวายข้างนาก็ได้ ถวายข้างในก็ได้ ทางมืออย่างนี้
ไม่เดินตามทาง กลับไปลงหนังสือบ้าง ทำหนังสือทิ้งบ้าง เห็นเป็นพิรุณัก ถึงว่าจะบักหน้า
คำชื่อ หากกล่าวโทษบ้านเมืองต่าง ๆ จะให้ในหลวงทรงหยิบเรื่องในหนังสือพิมพ์ออกให้ชำระ
เอาเป็นเหตุเป็นผลนั้นไม่ได้ ใครไปทำอย่างนั้นเหนียวเปล่า ท่านผู้ที่ได้รับหนังสือพิมพ์ไปอ่าน
แล้วอย่างเชื่อฟังเอาเป็นจริง ให้เข้าใจดังประกาศนี้เทอม" ¹

¹ สัมพันธ์ รัญเสวะ, "ความเป็นมาของกฎหมายการพิมพ์ และบทบาทของรัฐบาล
กับหนังสือพิมพ์," (เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง บทบาทของรัฐบาลกับหนังสือพิมพ์ใน
การพัฒนาระบอบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญ ตีพิมพ์โดยมติมนตรี ทำเนียบรัฐบาล 2520), หน้า 1.

ประกาศนี้เป็นเอกสารทางนิติศาสตร์ฉบับแรกที่แสดงว่า หนังสือพิมพ์ได้มีบทบาทเข้ามาเกี่ยวข้องกับงานบริหารราชการในสมัย พ.ศ. 2410 ถึงกับพระมหากษัตริย์ในสมัยนั้นต้องออกประกาศเพื่อคุ้มครองสิทธิของสุจริตชน

การหมิ่นประมาททางหนังสือพิมพ์เกิดขึ้นเป็นคดีแรกในรัชกาลนี้ ระหว่างหมอบรัดเลย์กับกงสุลฝรั่งเศส หมอบรัดเลย์ในฐานะเจ้าของและบรรณาธิการหนังสือพิมพ์บางกอกรีคอร์เดอร์ลงพิมพ์ข้อความกล่าวหากงสุลฝรั่งเศสว่ากระทำการผิดธรรมเนียมทูต ยุ่งเกี่ยวกับกิจการภายในของประเทศไทย เข้าไปยังพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ ขอให้ปลดสมเด็จพระยาครีสุทรีวงษ์ออกจากสมุหพระกลาโหม กงสุลฝรั่งเศสฟ้องเรียกค่าเสียหายเป็นเงิน 1,500 เหรียญอเมริกัน โดยหาว่าลงผิดตามข้อเท็จจริง เพียงแต่เรียกร้องให้มีการเปลี่ยนตัวเจ้าพระยาคลาโหมออกจากตำแหน่งคอมมิชชันเนอร์ใหญ่ ในสัญญาไมตรีกับเมืองเซมร ผลคำพิพากษาปรากฏว่าหมอบรัดเลย์ผิดจริง

พระราชกำหนดรัชกาลที่ 5

ในสมัยรัชกาลที่ 5 มีการตรากฎหมายเรื่องการหมิ่นประมาทขึ้น ก่อนประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญา แยกการหมิ่นประมาทออกเป็นลักษณะต่าง ๆ ทั้งในลักษณะหมิ่นประมาทพระเจ้าอยู่หัว การป้องกันการค้าต่างประเทศเครื่องต่อแผ่นดิน ป้องกันการหมิ่นประมาทระหว่างบุคคล เป็นการกำหนดการหมิ่นประมาททั้งทางกาย วาจา และด้วยลายลักษณ์อักษร ไม่ห้ามปรามการเขียนลงในหนังสือพิมพ์ ยกเว้นจะก่อให้เกิดผลร้ายกับบุคคลอื่น มีข้อยกเว้นไม่ต้องรับโทษ ถ้าการเขียนลงในหนังสือพิมพ์เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ใจ และเพื่อประโยชน์ส่วนรวม บทบัญญัติสำคัญกำหนดไว้ในพระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดหรือเขียนถ้อยคำเท็จ ออกโฆษณาการ ร.ศ. 118 คือ

มาตรา 4 ห้ามหมิ่นประมาทพระเจ้าอยู่หัว พระอรรคมเหสี พระบรมโอรสาธิราช และพระเจ้าแผ่นดินต่างประเทศ หรือมหาประธานาธิบดี ผู้ครองเมืองต่างประเทศ ซึ่งมีพระราชไมตรีกับกรุงสยาม โดยกล่าวเจรจาด้วยปากหรือเขียนด้วยลายลักษณ์อักษร หรือกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งในที่เปิดเผย ท่ามกลางประชุมชนทั้งหลาย ด้วย กาย วาจา อันมิบังควร ซึ่งเป็นที่และเห็นได้ชัดว่าเป็นการหมิ่นประมาทแต่ ทานว่าผู้นั้นกระทำผิดจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 1,500 บาท หรือจำคุกและปรับ

มาตรา 15 ผู้ใดกล่าวเจรจาด้วยปากในท่ามกลางประชุมทั้งหลาย ด้วยตนเองก็ดี หรือโฆษณาประกาศด้วยตนเองก็ดี หรือสำแดงด้วยตนเองก็ดี หรือยังทำให้ผู้อื่นทำแทนตัวเอง ก็ดี ในสรรพถ้อยคำวาจาหรือลายลักษณ์อักษร หรือเครื่องหมายต่าง ๆ หรือสิ่งอื่นอันเป็นที่ให้ เข้าใจได้ชัดเจน หรือให้เป็นที่น่าเห็นได้ชัดเจน ซึ่งเป็นข้อความหรือสิ่งที่มีบงการด้วยดีความ ปราปรณาจะให้เป็นที่เหตุอันร้าย 3 ประการ ดังนี้ คือ

1. เพื่อจะยุยงส่งเสริมให้อาณาประชาราษฎร์ทั้งหลาย คิดเอาใจออกห่างจาก ความซื่อสัตย์สุจริตที่มีกับกษัตริย์ผู้เป็นเจ้า ซึ่งดำรงสยามรัฐมณฑลก็ดี หรือเพื่อจะยังให้รัฐบาล หรือพระราชประเพณีสำหรับการปกครองบ้านเมืองอันใดตั้งขึ้นไว้แล้วตามกฎหมาย หรือ รัฐมนตรีสภา หรือการพิจารณาคดีพิพาทษาทั้งปวง ตามกฎหมายของสยามรัฐมณฑลนี้ก็ดี ให้เป็นที่หมิ่นประมาทถูกในท่ามกลางประชุมชนทั้งหลายทั่วไปประการหนึ่ง

2. เพื่อจะยุยงส่งเสริมให้อาณาประชาราษฎร์ทั้งหลาย คิดการเปลี่ยนแปลงแก้ไข พระราชประเพณีราชการ สำหรับปกครองสยามรัฐมณฑลอันใดตั้งขึ้นไว้แล้วตามกฎหมายในทาง ใดทางหนึ่ง นอกจากทางที่ชอบด้วยกฎหมายประการหนึ่ง และ

3. เพื่อจะยุยงส่งเสริมให้อาณาประชาราษฎร์ทั้งหลายมีใจเกลียดชังซึ่งกันและกัน แล้วก่อการประทุษร้ายกันต่าง ๆ ประการหนึ่ง ท่านว่าผู้นั้นกระทำความ

เมื่อพิจารณาเป็นสัจย์ว่า ผู้นั้นกระทำความผิดต่อขอหาม ดังเช่นกล่าวมาแล้ว ก็ให้จำคุก ไว้มีกำหนดไม่เกินกว่า 3 ปี หรือให้ปรับเป็นเงินไม่เกินกว่า 1,500 บาท หรือทั้งจำคุกและ ปรับด้วย

ข้อกำหนดโทษต่าง ๆ นี้ ยังมีการยกเว้นความผิดด้วยเหตุ 3 ประการ คือ

1. กล่าวคือ ผู้นั้นซึ่งกล่าวเจรจาพูดหรือเขียน หรือโฆษณา ประกาศ เห็นว่าการ ปฏิบัติหน้าที่ราชการของรัฐบาลอย่างนั้น หรือพระราชประเพณีสำหรับการปกครองบ้านเมือง อย่างนั้นจะเป็นการดีกว่า หรือจะเป็นที่พอใจกว่าการปฏิบัติหน้าที่ราชการของรัฐบาล หรือ พระราชประเพณี สำหรับปกครองบ้านเมืองอันใดตั้งขึ้นไว้แล้วตามกฎหมาย ซึ่งยังคงมีอยู่ใน สมัยนั้น

2. กล่าวคือ ผู้นั้นมีความประสงค์ที่จะแนะนำให้อาณาประชาราษฎร์ทั้งหลาย คิดการเปลี่ยนแปลงแก้ไขพระราชประเพณีราชการ สำหรับปกครองสยามรัฐมณฑล อันใดตั้งขึ้น

ไว้แล้วก็ตาม กฎหมายในทางใดทางหนึ่งซึ่งไม่เป็นที่ห้ามตามกฎหมาย

3. กล่าวคือ ผู้นั้นมีความประสงค์แต่จะชี้แจงให้เห็นว่า ขนบธรรมเนียมมราชการอันใดอันหนึ่งซึ่งตนเชื่อว่า นำให้เกิดผลอันไม่ดี ยังให้อาณาประชาราษฎร์ทั้งหลายมีน้ำใจกระต้างกระเดื่องเกลียดชังซึ่งกันและกัน จนจะเกิดอันตรายขึ้น เพื่อจะให้เลิกถอน หรือแก้ไขขนบธรรมเนียมมราชการอันนั้นเสีย

หมิ่นประมาทบุคคลทั่วไป

ตามพระราชกำหนดนี้มีบทบัญญัติว่าด้วยการหมิ่นประมาทบุคคลทั่วไป แต่มีข้อยกเว้นซึ่งผิดกับกฎหมายตราสามดวงซึ่งไม่มีข้อยกเว้น การกำหนดถ้อยคำในกฎหมายก็กำหนดไว้ด้วยภาษากฎหมายที่สุภาพและกินความกว้างตามแบบกฎหมายสากล บทบัญญัติว่าด้วยการหมิ่นประมาทบุคคลธรรมดา บัญญัติไว้ในมาตรา 6 มีข้อความในลักษณะที่ว่า ผู้ใดโฆษณาประกาศเอา หรือยังให้ผู้อื่นโฆษณาประกาศแทนตัวเพื่อให้คนทั้งหลายได้อ่านได้เห็น หรือได้รับข้อความอันใดอันหนึ่ง หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นถ้อยคำวาจา หรือเครื่องหมายที่ได้เขียน หรือตีพิมพ์ หรือทำอย่างอื่นให้แลเห็นเป็นที่เข้าใจได้ จะเป็นความจริงก็ดี หรือมิเป็นความจริงก็ดี ซึ่งตนมุ่งหมายจะหมิ่นประมาทผู้อื่น หรือจะยั่วเข้าให้ผู้อื่นโกรธแค้นด้วยข้อความ หรือสิ่งทีกล่าวมาแล้ว ที่เป็นเหตุประจานผู้อื่นให้ได้รับความเกลียดชัง ความเยาะเย้ย หรือความสบประมาทของมหาชนทั้งหลาย จนเขาต้องเสียเกียรติคุณความดีไป ท่านว่าผู้นั้นกระทำผิด

เมื่อพิจารณาเป็นสัจย์ว่า ผู้นั้นกระทำผิดต่อข้อห้ามดังเช่นกล่าวมาแล้ว ก็ให้จำคุกไว้มีกำหนดไม่เกินกว่า 2 ปี หรือให้ปรับเป็นเงินไม่เกินกว่า 1,000 บาท หรือทั้งจำคุกและปรับด้วย

แต่การกระทำดังกล่าวจะไม่ผิดหรือต้องรับโทษไม่ว่าจะเป็นการโฆษณาประกาศเองหรือให้ผู้อื่นโฆษณาประกาศแทนตัว ตามข้อยกเว้นด้วยกัน 8 ข้อ คือ

1. ข้อความหรือสิ่งใดซึ่งตนเอามาตำหนิหรืออ่าน ในเวลาพิจารณาคดีในศาลใดศาลหนึ่ง หรือในเวลาไต่สวนเหตุการณ์อันใดอันหนึ่ง ตามพระบรมราชโองการ หรือตามคำสั่งของรัฐมนตรีสภาหรือตามคำสั่งของเสนาบดีกระทรวงใดกระทรวงหนึ่ง หรือตามอำนาจของพระราชกำหนดบทบัญญัติใดบทหนึ่ง ซึ่งยังคงใช้อยู่ หรือซึ่งจะได้ออกขึ้นไว้ต่อไปภายหลังจากอันเป็นข้อความ

หรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณา หรือการไต่สวนนั้น ด้วยเหตุที่ตนเชื่อโดยใจอันสุจริตว่า ควรเอามาสำแดงหรืออ่านในการพิจารณาหรือการไต่สวนนั้นได้

2. ข้อความหรือสิ่งใดซึ่งตนใส่ลงในฎีกาทูลเกล้าฯ ถวายหรือในเรื่องราวซึ่งตนมุ่งหมายโดยใจอันสุจริตว่า จะยื่นต่อเสนาบดีกระทรวงใดกระทรวงหนึ่ง และต้องเป็นเรื่องราวที่เสนาบดีกระทรวงใดกระทรวงหนึ่ง มีหน้าที่รับไว้วินิจฉัยได้ตามพระราชกำหนดกฎหมาย

3. ข้อความหรือสิ่งใดซึ่งมีอยู่ในรายงานการปรึกษาทั่วกฎหมาย ในรัฐมนตรีสภาที่ดี หรือในรายงานการไต่สวน หรือการพิจารณาคดีในศาลใดศาลหนึ่งก็ดี โดยยกก็ดี หรือโดยพิสดารก็ดี อันเป็นรายงานที่ถูกต้องจริง ซึ่งตนเองนำเอามาโฆษณาประกาศ หรือซึ่งตนแต่งเป็นคำวินิจฉัยข้อความ หรือสิ่งใดที่มีอยู่ในรายงานนั้นในทางที่ตนเห็นเป็นยุติธรรมโดยจริงใจอันสุจริต แล้วออกโฆษณาประกาศ

4. ข้อความหรือสิ่งใดซึ่งเป็นความจริงแท้ และซึ่งเป็นพยานุทิศประโยชน์แก่มหาชน ทั้งหลายควรรู้ทั่วไป แล้วตนนำเอาออกโฆษณาประกาศด้วยความเจตนาจะให้ เป็นพยานุทิศประโยชน์แก่มหาชนทั้งหลายจะได้รู้ทั่วไป

5. ข้อความหรือสิ่งใดที่เป็นจริงก็ดี หรือมิเป็นจริงก็ดี ซึ่งตนได้เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรไปให้ผู้อื่นทราบ โดยที่ตนมีเหตุอันสมควรเชื่อว่าเป็นจริง และโดยที่ตนมีเหตุอันสมควรที่จะให้ผู้อื่นทราบไว้ และในการที่ตนเขียนลายลักษณ์อักษร กล่าวถึงข้อความหรือสิ่งใดก็ตามแล้วไปให้ผู้อื่นทราบนั้น ตนมิได้มีใจซึ่งซึ่ง โกรธแค้นหรืออิจฉาอาฆาตผู้ใดที่ตนต้องถูกประจานด้วยข้อความหรือสิ่งนั้นเลย

6. ข้อความหรือสิ่งใดที่เป็นจริงก็ดี ซึ่งตนเองออกโฆษณาประกาศ เพื่อประสงค์จะชี้แจงป้องกันรักษาตัวของตัวประการหนึ่ง และเพื่อประสงค์จะร้องขอความยุติธรรมในเรื่องที่ตนได้รับความข่มเหงแล้วประการหนึ่ง และในการโฆษณาประกาศครั้งนี้ตนต้องแสดงให้เห็นว่า ข้อความ หรือสิ่งนั้นไม่มากมายเหลือเกินกว่าความจำเป็นในความประสงค์ประการใดประการหนึ่ง ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น

7. ข้อความหรือสิ่งใดที่เป็นจริงก็ดี หรือมิเป็นจริงก็ดี ซึ่งตนเอาออกโฆษณาประกาศ โดยมีเหตุอันสมควรที่ตนเชื่อว่าเป็นจริง เพื่อประสงค์จะเชิญให้มหาชนทั้งหลาย แสดงความเห็นให้เกิดพยานุทิศประโยชน์ทั่วกัน

8. ข้อความหรือสิ่งใดที่เป็นจริงก็ดี หรือมิเป็นจริงก็ดี ซึ่งตนเอาออกโฆษณาโดย แสดงความเห็นของตนที่เกี่ยวข้องกับคนใดคนหนึ่ง หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นคนหรือสิ่งซึ่งมหาชน ทั้งหลาย ควรจะแสดงความคิดเห็นเกี่ยวข้องกันได้ และในการแสดงความคิดเห็นนี้ต้องมีเหตุผลอัน สมควรที่จะกล่าวและต้องออกไปด้วยความระมัดระวังอย่างมาก อย่าให้ร้ายแรงเป็นที่เสียหาย แก่คนหรือสิ่งนั้นจนเกินไปกว่าความจำเป็น

กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127

หลังจากได้มีการยกเลิกพระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูด หรือเขียน คำเท็จออกโฆษณา ร.ศ. 118 แล้ว ต่อมาได้มีการประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ซึ่งในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 นี้ ได้กำหนดความผิดฐานหมิ่นประมาท และความผิด ฐานดูหมิ่นไว้ เป็นแต่การใช้คำว่า "หมิ่นประมาท" เหมือนกันในความผิดทั้งสองฐาน มิได้มีการ แยกออกเป็น "หมิ่นประมาท" กับ "ดูหมิ่น" เหมือนเช่นประมวลกฎหมายอาญา

กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 คำว่า "หมิ่นประมาท" มีความหมาย

3 ประการ คือ¹

1. หมิ่นประมาทแท้ (defamation) คือหมิ่นประมาทโดยการใส่ความผู้อื่น
2. หมิ่นประมาทซึ่งมีความหมายถึง การดูถูกดูหมิ่น (insult) หมิ่นประมาทใน กรณีนี้นี้เรียกว่า "สบประมาท" ตัวอย่างเช่น คำทอเขาด้วยถ้อยคำหยาบต่าง ๆ หรือกล่าว ด้วยคำธรรมดา แต่มีความหมายเป็นการดูหมิ่น หรือแสดงกิริยาดูหมิ่นอื่น ๆ
3. หมิ่นประมาทซึ่งมีความหมาย 2 ประการ คือ มีความหมายทั้งหมิ่นประมาทแท้ ตามข้อ 1 และหมิ่นประมาทในความหมาย "สบประมาท" ตามข้อ 2 คือว่าจะเป็นการกระทำ หมิ่นประมาทแท้ หรือสบประมาทอย่างใดอย่างหนึ่งก็เป็นผิดฐาน "หมิ่นประมาท" ตามความหมาย ในข้อ 3 นี้ ได้ไข้อยู่ใน มาตรา 98 และ มาตรา 113

ความผิดฐานหมิ่นประมาทแท้ (defamation) ในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 จึงปรากฏอยู่ในมาตราค้างต่อไปนี้

¹ หยุด แสงอุทัย, คำอธิบายกฎหมายลักษณะอาญา (พระนคร: โรงพิมพ์วิบูลกิจ, 2494), หน้า 909 - 910.

ความผิดฐานประทุษร้ายต่อพระบรมราชตระกูล

มาตรา 98 ผู้ใดทะนององอาจแสดงความอาฆาตมาคร้าย หรือหมิ่นประมาทต่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ สมเด็จพระมหาลีเกล้า มกุฎราชกุมารกิติ์ ต่อผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ในเวลารักษาราชการทางพระองค์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทานว่าโทษของมันถึงจำคุกไม่เกินกว่าเจ็ดปี และให้ปรับไม่เกินกว่าห้าพันบาทด้วยอีกโสคหนึ่ง

ความผิดต่อทางพระราชไมตรีกับต่างประเทศ

มาตรา 113 ผู้ใดแสดงความอาฆาตมาคร้าย หรือหมิ่นประมาทต่อพระราชาธิบดี หรือพระมหาลี พระราชสามี หรือต่อผู้ที่สืบราชสมบัติแห่งราชอาณาจักรใดใด ซึ่งมีพระราชไมตรีกิติ์ หรือกระทำเช่นนั้นต่อผู้เป็นประธานาธิบดีของประเทศใดใด ซึ่งมีพระราชไมตรีกิติ์ ทานว่ามันมีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินกว่าสามปี และให้ปรับไม่เกินกว่าสองพันบาทด้วยอีกโสคหนึ่ง

ความผิดฐานหมิ่นประมาท

มาตรา 2๕2 ผู้ใดใส่ความเอาผู้อื่น ซึ่งอาจจะให้เขาเสียชื่อเสียง หรืออาจจะให้คนทั้งหลายดูหมิ่น หรือเกลียดชังเช่นนั้น ถ้ามันกล่าวต่อหน้าคนแต่สองคนขึ้นไปกิติ์ หรือกล่าวแก่มุคคลับแต่สองคนขึ้นไปกิติ์ ทานว่ามันมีความผิดฐานหมิ่นประมาทเขา ต้องระวางโทษจำคุกเป็นสามฐาน คือฐานหนึ่งให้จำคุกไม่เกินหกเดือน หรือฐานหนึ่งให้ปรับไม่เกินพันบาท หรือฐานหนึ่งทั้งปรับทั้งจำด้วยโดยกำหนดที่ว่ามาแล้ว

ถ้าแลมันใส่ความเขาค้วยมันโฆษณาในสมุด หรือในหนังสือที่มีกำหนดคราวโฆษณา หรือในหนังสือพิมพ์บอกข่าว หรือโฆษณาในแบบอย่างแลในจดหมายอย่างใดใดโทษของมันผู้กระทำผิดหนักขึ้นทั้งสามฐาน คือ ฐานหนึ่งให้จำคุกไม่เกินปีหนึ่ง หรือฐานหนึ่งให้ปรับไม่เกินสองพันบาท หรือฐานหนึ่งให้จำคุกแลปรับด้วย โดยกำหนดที่ว่ามานี้

มาตรา 283 ผู้ใดแสดงความคิดเห็นของตน ซึ่งคิดเห็นโดยสุจริตในลักษณะการที่กล่าวไปในมาตรานี้ คือว่า

1. ในการที่จะแสดงความชอบธรรมของตน หรือในการที่จะต้องต่อสู้ป้องกันตน หรือในการป้องกันประโยชน์อันชอบด้วยกฎหมายกิติ์

2. เจ้าพนักงานกล่าวความในรายงานตามตำแหน่งหน้าที่ของตนก็ดี
3. การที่กล่าวสรรเสริญแต่ติเตียนบุคคล หรือสิ่งใดโดยสุภาพ อันเป็นวิสัย
ธรรมดาสาธารณชนยอมกล่าวกันก็ดี
4. การที่โฆษณา หรือกล่าวถึงการค้าเป็นอยู่ในโรงศาลใดใด หรือในที่ประชุมชน
ใดใด และกล่าวโดยสุภาพก็ดี

ลักษณะที่แสดงความคิดเห็นใน 4 ประการนี้ ท่านว่าไม่มีโทษฐานหมิ่นประมาท
มาตรา 284 ท่านห้ามมิให้ศาลยอมให้ผู้ต้องหาว่าหมิ่นประมาทสืบพะยานในข้อว่า
ความจริงดังนั้นกล่าวหรือไม่ เว้นไว้แต่ในคดีที่มีรูปความดังว่าต่อไปนี้ คือ

1. เมื่อศาลพิจารณาเห็นว่าที่มันกล่าวนั้น มันมีเจตนาจะให้เป็นที่สาธยายประโยชน์
ประการหนึ่ง

2. ข้อความที่มันกล่าวนั้นมันกล่าวโทษเจ้าพนักงานว่ากระทำความผิดในตำแหน่ง
หน้าที่ราชการประการหนึ่ง

3. เมื่อโจทก์ร้องขอให้ศาลพิจารณาข้อที่ใส่ความและขอให้ศาลพิพากษาว่าความ
ที่ใส่นั้น เป็นความจริงหรือไม่ ประการหนึ่ง

ถ้าศาลบังคับผู้ต้องหาในคดีหมิ่นประมาท ให้พิสูจน์ให้เห็นจริงดังมันกล่าว และมี
พิสูจน์ให้เห็นจริงมิได้ไซ้ ท่านมักต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินกว่า 2 ปี แลปรับไม่เกินกว่า
ห้าพันบาท ด้วยอีกโสดหนึ่ง หรือทั้งจำคุกทั้งปรับเช่นวามาแล้วด้วยกัน

มาตรา 286 ในคดีฐานหมิ่นประมาทนั้น ถ้าโจทก์ร้องต่อศาลขอให้สั่งให้ริบ หรือ
ทำลายบรรดาหนังสือซึ่งมีข้อความเป็นฐานหมิ่นประมาทในคดีนั้นเสียก็ดี หรือจะขอให้ศาล
ประกาศค่าพิพาทในคดีนั้น ตลอดจนค่าพิพาทหรือแต่ส่วนใดส่วนหนึ่งในหนังสือพิมพ์จดหมาย
เหตุต่าง ๆ แลคิดเอาค่าประกาศแก่จำเลยผู้ต้องโทษก็ดี เป็นโสดหนึ่งต่างหากจากโทษที่ลง
แก่จำเลย ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายหมวดนี้ ท่านว่าศาลพิเคราะห์ดู ถ้าเห็นสมควรก็ให้สั่งให้
ทำจุจโจทก์ร้องขอขึ้นได้

มาตรา 287 การฟ้องเอาโทษแก่ผู้กระทำความผิดกฎหมายหมวดนี้ขึ้น ท่านให้ถือว่า
ต่อผู้ที่ได้รับความเสียหายมาร้องทุกข์จึงให้เจ้าพนักงานเอาคดีนั้นขึ้นว่ากล่าว

อนึ่ง ถ้าผู้ที่ได้รับความเสียหายนั้น ตายเสียก่อนใคร่ร้องทุกข์ก็ดี หรือว่าเป็นคดี

หมิ่นประมาทต่อชื่อเสียงของผู้ที่ตายไปแล้วก็คือ ท่านว่าผู้ที่จะมีมาร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงานให้เอาคดีขึ้นว่ากล่าวนั้น ถ้าเป็นสามีหรือภรรยา หรือเป็นญาติสืบสายโลหิตเพียงสองชั้น คือ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย พี่ น้อง หรือลูกหลานของผู้ตายนั้นก็ร้องได้โดยชอบด้วยกฎหมาย

ประมวลกฎหมายอาญา

เมื่อมีการยกเลิกกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ก็มีการออกประกาศให้พระราชบัญญัติประมวลกฎหมายอาญาขึ้นในปี พ.ศ. 2499 การหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายนี้ มิใช่ครอบคลุมเฉพาะแต่ประชาชนทั่วไป แต่รวมถึงสื่อสารมวลชนต่าง ๆ ด้วย ไม่ว่าจะเป็นการโฆษณาตีพิมพ์ในสิ่งพิมพ์ ประกาศทางวิทยุ แพร่ภาพและข้อความทางโทรทัศน์ ตลอดจนถึงภาพยนตร์ และภาพถ่ายต่าง ๆ ด้วย การหมิ่นประมาทปรากฏอยู่ในมาตราต่าง ๆ ดังนี้

ความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท และผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

มาตรา 112 "ผู้ใดหมิ่นประมาท ดูหมิ่น หรือแสดงความอาฆาตมาดร้าย พระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบห้าปี"

ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร

มาตรา 116 ผู้ใดกระทำให้ปรากฏแก่ประชาชนด้วยวาจา หนังสือ หรือวิธีอื่นใดอันมิใช่เป็นการกระทำภายในความมุ่งหมายแห่งรัฐธรรมนูญ หรือมิใช่เพื่อแสดงความคิดเห็นหรือติชมโดยสุจริต

(1) เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกฎหมายแผ่นดิน หรือรัฐบาล โดยใช้กำลังข่มขืนใจ หรือใช้กำลังประทุษร้าย

(2) เพื่อให้เกิดความปั่นป่วน หรือกระด้างกระเดื่องในหมู่ประชาชนถึงขนาดที่จะก่อความไม่สงบขึ้นในราชอาณาจักร หรือ

(3) เพื่อให้ประชาชนล่วงละเมิดกฎหมายแผ่นดิน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี

ความผิดต่อสัมพันธ์ไมตรีกับต่างประเทศ

มาตรา 133 ผู้ใดหมิ่นประมาท ดูหมิ่น หรือแสดงความอาฆาตมาดร้ายราชานิติราชินี ราชสามี รัชทายาท หรือประมุขแห่งรัฐต่างประเทศ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงเจ็ดปี หรือปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงหนึ่งหมื่นสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 134 ผู้ใดหมิ่นประมาท ดูหมิ่น หรือแสดงความอาฆาตมาดร้ายผู้แทนรัฐต่างประเทศ ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้มาสู่พระราชสำนัก ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงห้าปี หรือปรับตั้งแต่หนึ่งพันบาทถึงหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ความผิดฐานหมิ่นประมาท

มาตรา 326 ผู้ใดใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม โดยประกาศที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 327 ผู้ใดใส่ความผู้ตายต่อบุคคลที่สามและการใส่ความนั้นน่าจะเป็นเหตุให้บิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้ตายเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท ต้องระวางโทษดังบัญญัติไว้ในมาตรา 326 นั้น

มาตรา 328 ถ้าความผิดฐานหมิ่นประมาทได้กระทำโดยการโฆษณาด้วยเอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพยนตร์ ภาพหรือตัวอักษรที่ทำให้ปรากฏด้วยวิธีใด แผ่นเสียง หรือสิ่งบันทึกเสียงอย่างอื่น กระทำโดยการกระจายเสียง หรือโดยการกระทำการป่าวประกาศด้วยวิธีอื่นใด ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 329 ผู้ใดแสดงความคิดเห็นหรือข้อความใดโดยสุจริต

(1) เพื่อความชอบธรรม ป้องกันตนหรือป้องกันส่วนได้เสียเกี่ยวกับตนตามคลองธรรม

(2) ในฐานะเป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติกรตามหน้าที่

(3) ดิชมด้วยความเป็นธรรม ซึ่งบุคคลหรือสิ่งใดอันเป็นวิสัยของประชาชนยอม

กระทำ หรือ

(4) ในการแจ้งข่าวด้วยความเป็นธรรมเรื่องการดำเนินการอันเปิดเผยในศาล หรือในการประชุม ผู้นั้นไม่มีความผิดฐานหมิ่นประมาท

มาตรา 330 ในกรณีหมิ่นประมาท ถ้าผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดพิสูจน์ได้ว่าข้อที่กล่าวว่าเป็นหมิ่นประมาทนั้นเป็นความจริง ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษ

แต่ห้ามไม่ให้พิสูจน์ ถ้าข้อที่กล่าวว่าเป็นหมิ่นประมาทนั้นเป็นการใส่ความในเรื่องส่วนตัว และการพิสูจน์จะไม่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน

มาตรา 332 ในคดีหมิ่นประมาทซึ่งมีคำพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด ศาลอาจสั่ง

(1) ให้ยึด และทำลายวัตถุ หรือส่วนของวัตถุที่มีข้อความหมิ่นประมาท

(2) ให้โฆษณาคำพิพากษาทั้งหมด หรือแต่บางส่วนในหนังสือพิมพ์หนึ่งฉบับหรือหลายฉบับ ครั้งเดียว หรือหลายครั้ง โดยให้จำเลยเป็นผู้ชำระค่าโฆษณา

มาตรา 333 ความผิดในหมวดนี้เป็นความผิดอันยอมความได้ ถ้าผู้เสียหายในความผิดฐานหมิ่นประมาทตายเสียก่อนร้องทุกข์ ให้บิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้เสียหายร้องทุกข์ได้ และให้ถือว่าเป็นผู้เสียหาย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แม้จะเป็นกฎหมายเอกชน แต่ก็ยังมีมาตรการในการควบคุมหนังสือพิมพ์ไว้ โดยบัญญัติไว้ในส่วนความผิดฐานละเมิด ซึ่งก็คือว่าเป็นการหมิ่นประมาทนั่นเอง

มาตรา 423 "ผู้ใดกล่าวหรือโฆษณาแพรหลาย ซึ่งข้อความอันฝ่าฝืนต่อความจริง เป็นที่เสียหายแก่ชื่อเสียง หรือเกียรติคุณของบุคคลอื่นก็ดี หรือเป็นที่เสียหายแก่ทางทำมาหาได้ หรือทางเจริญของเขาโดยประการอื่นก็ดี ท่านว่าผู้นั้นต้องชำระค่าสินไหมทดแทนให้แก่เขา เพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแต่การนั้น แม้ทั้งเมื่อตนมิได้รู้อาข้อความนั้นไม่จริง แต่หากควรจะรู้ได้"

ผู้ใดส่งข่าวสาส์นอันตนมิได้รู้อาเป็นความจริง หากตนเองหรือผู้รับข่าวสาส์นมีทางใดเสียโดยชอบในการนั้นด้วยแล้ว ท่านว่าเพียงที่ส่งข่าวสาส์นเช่นนั้นหาทำให้ผู้นั้นต้องรับผิดชอบชำระค่าสินไหมทดแทนไม่"

(2) กฎหมายเกี่ยวกับการดูหมิ่น

นอกจากความผิดฐานหมิ่นประมาท ยังมีความผิดอีกฐานหนึ่งซึ่งมีความคล้ายคลึงและใกล้เคียงกับความผิดฐานหมิ่นประมาท ความผิดนั้นก็คือ ความผิดฐานดูหมิ่น ความผิดฐานหมิ่นประมาทนั้น เป็นการใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่ 3 โดยสร้างเรื่องหรือข้อเท็จจริงขึ้นมาทำลายเกียรติยศชื่อเสียงของบุคคลผู้ถูกใส่ความ แต่ความผิดฐานดูหมิ่นนั้นเป็นการกระทำที่เป็นการดูถูกเหยียดหยาม ทำให้อับอายเสียหาย สบประมาท หรือการคา

กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127

ได้กล่าวมาแล้วว่ากฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ใช้คำว่า "หมิ่นประมาท" ทั้งในความผิดฐานหมิ่นประมาทแท้ (defamation) และความผิดฐานหมิ่นประมาทในความหมายว่า สบประมาท (insult) ในบางกรณีคำว่า "หมิ่นประมาท" อาจจะมี ความหมายได้ทั้ง 2 ความหมายดังกล่าวข้างต้น

ฉะนั้น ความผิดฐานดูหมิ่นตามกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 จึงพอสรุปได้ดังนี้

ความผิดฐานประทุษร้ายต่อพระบรมราชตระกูล

มาตรา 98 (กล่าวถึงไปแล้ว)

ความผิดต่อทางพระราชไมตรีกับต่างประเทศ

มาตรา 113 (กล่าวถึงไปแล้ว)

ความผิดต่อเจ้าพนักงาน

มาตรา 116 ผู้ใดหมิ่นประมาทต่อเจ้าพนักงาน ซึ่งกระทำการตามหน้าที่อันชอบด้วยกฎหมายก็ดี หรือหมิ่นประมาทต่อเจ้าพนักงาน เพราะเหตุใดกระทำการตามหน้าที่นั้นก็ถือว่ามีความผิดต้องระวางโทษเป็นสามสถาน คือ สถานหนึ่งให้จำคุกไม่เกินกว่าหกเดือน สถานหนึ่งให้ปรับไม่เกินกว่าสองร้อยบาท สถานหนึ่งให้ลงโทษทั้งจำทั้งปรับ เช่นว่ามาแล้วด้วยกัน

ความผิดลหุโทษ ในฐานกระทำให้เสื่อมเสียอิสรภาพและชื่อเสียง

มาตรา 339 (1)

- (2) ผู้ใดหมิ่นประมาทเขาซึ่งหน้า ท่านว่ามันมีความผิดต้องระวางโทษชั้น 3
- (3) ผู้ใดโฆษณาการหมิ่นประมาทเขา ท่านว่ามันมีความผิดต้องระวางโทษชั้น 3

ประมวลกฎหมายอาญา

ประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติแยกความผิดฐานดูหมิ่นออกจากความผิดฐานหมิ่นประมาท ซึ่งเดิมกฎหมายอาญา ร.ศ. 127 ใช้คำว่า "หมิ่นประมาท" ในความผิดทั้งสองฐาน การดูหมิ่นตามประมวลกฎหมายอาญาอยู่ในมาตราต่าง ๆ ดังนี้

ความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท และผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

มาตรา 112 (กล่าวถึงไปแล้ว)

ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร

มาตรา 118 ผู้ใดกระทำการใด ๆ ต่อธงหรือเครื่องหมายอื่นใดอันมีความหมายถึงรัฐ เพื่อเหยียดหยามประเทศชาติ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ความผิดต่อสัมพันธไมตรีกับต่างประเทศ

มาตรา 133 (กล่าวถึงไปแล้ว)

มาตรา 134 (กล่าวถึงไปแล้ว)

มาตรา 135 ผู้ใดกระทำการใด ๆ ต่อธงหรือเครื่องหมายอันใด อันมีความหมายถึงรัฐต่างประเทศซึ่งมีสัมพันธไมตรีเพื่อเหยียดหยามรัฐนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ความผิดต่อเจ้าพนักงาน

มาตรา 136 ผู้ใดดูหมิ่นเจ้าพนักงานซึ่งกระทำการตามหน้าที่ หรือเพราะได้กระทำ

ตามหน้าที่ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ความผิดต่อเจ้าพนักงานในการยุติธรรม

มาตรา 198 ผู้ใดอุทธรณ์ศาลหรือผู้พิพากษาในการพิจารณาหรือพิพากษาคดี หรือกระทำการขัดขวางการพิจารณาหรือพิพากษาของศาล ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงเจ็ดปี หรือปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม

มาตรา 206 ผู้ใดกระทำการด้วยประการใด ๆ แก้วัดอุทธรณ์หรือสถานอันเป็นที่เคารพในทางศาสนาของมนุษยชาติ อันเป็นการเหยียดหยามศาสนานั้น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงเจ็ดปี หรือปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงหนึ่งหมื่นสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ความผิดลหุโทษ (ความผิดฐานอุทธรณ์ซึ่งหน้า)

มาตรา 393 ผู้ใดอุทธรณ์ผู้อื่นซึ่งหน้าหรือด้วยการโฆษณา ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(3) กฎหมายเกี่ยวกับการพิมพ์

การหมิ่นประมาทเป็นจุดเริ่มต้นของการก่อให้เกิดกฎหมายการพิมพ์ ดังจะเห็นได้จากประกาศว่าด้วยการทิ้งหนังสือในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 หรือพระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดหรือเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ. 118 ซึ่งมีข้อความเกี่ยวกับการห้ามลงข่าวของหนังสือพิมพ์ แต่กฎหมายเหล่านี้ก็ยังถือไม่ได้ว่าเป็นกฎหมายการพิมพ์โดยตรง ต่อมาได้มีการออกหนังสือพิมพ์และนิตยสารต่าง ๆ มากมาย ผู้จัดทำขาดความรับผิดชอบ มีการใส่ร้ายป้ายสีเรื่องส่วนตัว และมีการโจมตีการบริหารราชการแผ่นดิน จึงมีการเสนอให้ออกกฎหมายควบคุมสิ่งพิมพ์ขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ซึ่งกฎหมายฉบับนี้นับเป็นกฎหมายการพิมพ์ฉบับแรก

วิวัฒนาการของกฎหมายการพิมพ์ในประเทศไทย อาจสรุปความเป็นมาได้ดังนี้

- 1. พระราชบัญญัติว่าด้วยสมุด เอกสารและหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2465 เริ่มบังคับใช้

ตั้งแต่วันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2464 เป็นปีที่ 13 ในรัชกาลที่ 6 เหตุผลของการประกาศใช้
 อ่างวา

"จากจำนวนสมุดและหนังสือพิมพ์ที่ออกในประกาศ และจากการนำเข้ามาจาก
 ต่างประเทศเพื่อจำหน่ายมีมากขึ้นทุกปี เพื่อที่จะส่งเสริมความรู้แก่ประชาชนและก่อให้เกิด
 ความเจริญทางค่านิจการหนังสือพิมพ์ จึงเห็นสมควรให้มีกฎหมายขึ้นมาเพื่อกำหนดสิทธิและ
 หน้าที่และเพื่อจำกัดความรับผิดชอบของบุคคลผู้ประกอบกิจการพิมพ์ การโฆษณาและการแจก
 จ่ายหนังสือพิมพ์เพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์ และอุกหนุนผู้ประพันธ์และผู้โฆษณาหนังสือ
 ต่าง ๆ"¹

กฎหมายฉบับนี้มุ่งจำกัดขอบเขตอยู่เฉพาะกับการใช้เครื่องพิมพ์ และการเป็นเจ้าของ
 โรงพิมพ์โดยถือว่าเป็นจักรกลสำคัญในการพิมพ์หนังสือ เป็นกฎหมายที่รัฐบาลมีบทบาทเข้ามาดูแล
 ควบคุมการพิมพ์ การโฆษณา กล่าวคือ ผู้ที่จะมีเครื่องพิมพ์ไว้ใช้ในงานพิมพ์ จะต้องขออนุญาตก่อน
 อำนาจอนุญาตให้จัดตั้งโรงพิมพ์ขึ้นอยู่กับสมุหเทศาภิบาลแห่งมณฑล ซึ่งสมุหเทศาภิบาลแห่งมณฑล
 ไม่อนุญาตให้ตั้งก็ได้ถ้ามีเหตุผลเพื่อความสงบราบคาบของประชาชน แต่อย่างไรก็ตามกฎหมาย
 ยังได้บัญญัติข้อผ่อนคลายเป็นว่า หากไม่อนุญาตโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ผู้ขออนุญาตอาจร้อง
 ขอสืบศาลเพื่อสั่งให้ออกใบอนุญาตให้ก็ได้ ใบอนุญาตนี้จะถอนเสียก็ได้ หากปฏิบัติไม่ถูกต้อง
 ผิดเงื่อนไขที่กฎหมายฉบับนี้บัญญัติไว้ ซึ่งเท่ากับเป็นการควบคุมหนังสือพิมพ์ไปด้วยในตัว

กฎหมายการพิมพ์ฉบับแรกนี้มองข้ามความสำคัญของการเป็นบรรณาธิการไป โดย
 กำหนดให้การเป็นบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องขออนุญาต เพียงแต่แสดงเป็นหนังสือแจ้งให้เจ้าพนักงาน
 ทราบถึงการเป็นบรรณาธิการเท่านั้น จึงทำให้เกิดช่องว่างในการหาตัวผู้รับผิดชอบในการทำ
 หนังสือพิมพ์ ผู้ที่รับจ้างเป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์จึงเกิดขึ้นเมื่อหนังสือพิมพ์ถูกฟ้องร้องทาง
 ศาล ทั้งที่ไม่ได้เป็นผู้ทำงานจริง

2. พระราชบัญญัติว่าด้วยสมุด เอกสารและหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2470 ในปี พ.ศ. 2470
 ได้มีการยกเลิกพระราชบัญญัติว่าด้วยสมุด เอกสารและหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2465 แล้วจึงมี

¹ สุรศักดิ์ นุ่มนนท์, โชตรวนหนังสือพิมพ์ (กรุงเทพมหานคร: หจก. การพิมพ์
 พระนคร, 2521), หน้า 64.

การประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยสมุด เอกสารและหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2470 ใช้บังคับแทนพระราชบัญญัติฉบับนี้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 5 กันยายน พ.ศ. 2470 เหตุผลในการออกพระราชบัญญัติฉบับนี้ปรากฏในคำปรารภตอนต้นว่า

"โดยที่สมุด เอกสารและหนังสือพิมพ์ ซึ่งออกโฆษณาในพระราชอาณาจักรก็มีหนังสือที่มีผู้นำเข้ามาในพระราชอาณาจักรก็มีจำนวนเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี และโดยที่พระราชบัญญัติว่าด้วยสมุด เอกสารและหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2465 ไม่พอที่จะกำกับตรวจตราการพิมพ์ การโฆษณา และการแจกจ่ายบรรดาสิ่งใดพิมพ์ขึ้น สมควรที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงพระราชบัญญัตินั้น"¹

กฎหมายฉบับใหม่มีสาระสำคัญในเรื่องการขออนุญาตเป็นเจ้าของโรงพิมพ์ ให้ขออนุญาตจากสมุหพระนครบาลในเขตการปกครองพระนคร หรือในต่างจังหวัดขออนุญาตจากสมุหเทศาภิบาล การไม่อนุญาตขึ้นอยู่กับเหตุ 2 ประการ คือ

1. ค่ายเหตุอันเกี่ยวกับความสงบราบคาบ
2. คีลธรรมอันดีของประชาชน

กฎหมายฉบับนี้ไม่เปิดโอกาสให้ผู้ขออนุญาตที่ไม่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งโรงพิมพ์ฟ้องร้องต่อศาล เพื่อป้องกันความยุ่งยาก แต่ก็ยังมีการผ่อนคลายเป็นบ้าง โดยให้มีสิทธิยื่นอุทธรณ์ต่อเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย

การเป็นบรรณาธิการ กฎหมายกำหนดให้ต้องทำการขออนุญาตเช่นเดียวกับการขอเป็นเจ้าของโรงพิมพ์ สมุหพระนครบาลหรือสมุหเทศาภิบาลมีสิทธิไม่ออกใบอนุญาตให้ใดถ้าหากคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายและอาจเพิกถอนใบอนุญาตหากหากคุณสมบัติในภายหลัง การเป็นบรรณาธิการจะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะต่าง ๆ คือ ต้องเป็นบุคคลที่ไม่ขัดต่อความสงบราบคาบหรือคีลธรรมอันดีของประชาชนและจะต้องมีคุณสมบัติดังนี้

- ก. มีความสามารถเต็มตามความหมายแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
- ข. มีเคหสถานอยู่ในกรุงสยาม

¹ สัมพันธ์ รัญเสวะ, ความเป็นมาของกฎหมายการพิมพ์และบทบาทของรัฐบาลกับหนังสือพิมพ์, หน้า 3.

ค. ไม่เป็นทหารและข้าราชการประจำ ในเมื่อวัตถุประสงค์ของหนังสือพิมพ์นั้น
เป็นไปในทางการเมือง

ง. เป็นบุคคลซึ่งไม่เคยถูกพิพากษาจำคุกเพราะกระทำความผิดอย่างใด ๆ นอกจาก
ความผิดฐานลหุโทษหรือความผิดอันได้กระทำโดยประมาท

นอกจากนี้ กฎหมายยังกำหนดให้ผู้เป็นบรรณาธิการต้องเป็นผู้มีภูมิลำเนาอยู่
ในราชอาณาจักร หรือมีชั้นการศึกษาที่สามในปัจจุบัน หรือว่าเป็นผู้มีภูมิความรู้รอบตัวเป็นที่พอใจของ
เจ้าพนักงานผู้ออกใบอนุญาต ในกรณีหลังนี้จะเห็นได้ว่า การที่จะอนุญาตหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับ
ดุลพินิจของเจ้าพนักงาน ฉะนั้นอาจก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรมขึ้นได้

การถอนใบอนุญาตสำหรับบรรณาธิการและสมุหเทศาภิบาล มีอำนาจที่จะถอนใบอนุญาต
ที่ได้ออกให้ไปเสียก็ได้ โดยจะถอนตลอดไปหรือชั่วคราวกำหนดระยะเวลาเท่าใดก็ได้ตามแต่จะเห็น
สมควร ในกรณีดังนี้

1. เหตุผลอันเกี่ยวกับความสงบราบคาบ หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน
2. เมื่อผู้ได้รับอนุญาตถูกพิพากษาจำคุกเพราะกระทำความผิดอย่างใด ๆ นอกจาก
ความผิดลหุโทษหรือความผิดอันได้กระทำโดยประมาท
3. ในกรณีโฆษณาที่ประพันธ์อันกล่าวความเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลต่างประเทศ
ซึ่งมีทางพระราชไมตรีกับประเทศสยาม เมื่อบทประพันธ์นั้น ๆ น่าจะเป็นเครื่องทำให้พระราช
ไมตรีระหว่างรัฐบาลทั้งสองชาติหรือเสื่อมเสียไปอย่างร้ายแรง หรือน่าจะเป็นเหตุก่อให้เกิด
ความปั่นป่วนร้ายแรงขึ้นในกรุงสยาม

การถอนใบอนุญาตในกรณีต่าง ๆ กันนั้น อาจจะไม่กระทำการถอนใบอนุญาตโดย
ทันทีก็ได้ อาจมีหนังสือตักเตือนก่อน ต่อเมื่อฝ่าฝืนอีกจึงจะถอนใบอนุญาต และแม้จะถอน
ใบอนุญาตแล้ว เจ้าของโรงพิมพ์หรือบรรณาธิการอาจขออนุญาตเป็นใหม่ได้ โดยวางเงินประกัน
ไว้ 2,000 บาท การขอเป็นใหม่นั้นถ้าถูกถอนใบอนุญาตอีกจะถูกริบเงินทันที

3. พระราชบัญญัติสมุด เอกสารและหนังสือพิมพ์ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2475 ในปี
พ.ศ. 2475 ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลปฏิวัติ
ในสมัยนั้นได้ตราพระราชบัญญัติสมุด เอกสาร และหนังสือพิมพ์ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2475
ออกประกาศใช้บังคับ โดยให้มีการตรวจข่าวก่อนโฆษณาได้ ทั้งนี้ มีแถลงการณ์ของคณะกรรมการ

ราษฎร มีพระยามโนปกรณนิติธาดาเป็นประธานกรรมการ โดยชี้แจงเหตุผลว่า

"เนื่องจากในการที่รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติสมุค เอกสาร และหนังสือพิมพ์
แก้ไขเพิ่มเติมพหุศักราช 2475 คณะกรรมการราษฎรเห็นสมควรออกคำสั่งแสดง
นโยบายของรัฐบาลในการออกกฎหมายฉบับนี้ ก่อนอื่นรัฐบาลใครแสดงว่า การปิดปากหนังสือพิมพ์
นั้น ไม่ใช่นโยบายของรัฐบาลนี้เลย กรรมการบางคนของคณะกรรมการราษฎรได้แสดงต่อ
หนังสือพิมพ์หลายครั้งหลายหนว่า รัฐบาลมีความยินดีที่จะฟังคำติและคำชมของประชาชน แต่ขอ
ว่าเป็นคำติชมอันสุภาพและติชมด้วยความเที่ยงธรรม ไม่ใช่ดรุสวาท ไม่ใช่ปรักปรำ แกล้ง
กล่าวร้ายเสียคดีหรือยุยงส่งเสริมให้เกิดความแตกร้างกัน อันเป็นเหตุนำมาซึ่งความไม่สงบ
หรือกล่าวความอันเป็นเชิงชวนมาซึ่งความยุ่งยากในทางการต่างประเทศ เหล่านี้ เป็นอันไม่
พึงปรารถนา ประชาชนทุกคนที่มีน้ำใจอันเที่ยงธรรมเห็นแก่ความมั่นคง ความดี ความงาม
ความรุ่งเรืองของบ้านเมืองแล้วไม่ควรมีความคิดที่จะทำเช่นนั้น ตามพระราชบัญญัติฉบับก่อน
เจ้าพนักงานไม่มีทางที่จะทำอะไรได้นอกจากสั่งปิด เมื่อสั่งปิดไปครั้งใด ความเสียหาย
ไม่ใช่เกิดแก่หนังสือพิมพ์ผู้กระทำผิด เป็นการเคื้อคร้อนแก่คนงานซึ่งเป็นลูกจ้างชั้นผู้น้อย บางที
ไม่รู้เห็นในความผิดพลาดของหนังสือพิมพ์ก็พลอยต้องขาดการทำงานไปด้วย เพื่อผ่อนผันความ
ข้อนี้ จึงคิดว่าเมื่อหนังสือพิมพ์ได้ลงข่าวอันไม่สมควรแล้วหาอุบายอย่างไร เพียงแต่ว่าอย่าให้
มีข่าวเช่นนั้นอีก และถ้าไม่จำเป็นก็อย่าให้ถึงกับเป็นความเคื้อคร้อนแก่คนงานได้ ในความ
ปรารถนาเช่นนี้เกิดความคิดในมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ขึ้นมา ความในมาตรา 7 นี้
ปรากฏชัดอยู่ในตัวหนังสือที่ว่า หนังสือพิมพ์ฉบับใดที่ได้กระทำผิดแล้วตามมาตรา 5 แห่ง
พระราชบัญญัตินี้ หรือได้กระทำความผิดแล้วตามมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติฉบับก่อน ซึ่ง
ความผิดเหล่านั้นกฎหมายให้อำนาจเจ้าพนักงานที่ถอนใบอนุญาตปิดโรงพิมพ์ได้อยู่แล้ว แต่
มาตรา 7 นี้ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานที่จะสั่งผ่อนผันบรรเทาลง เพียงแต่ตอบไปให้ข่าวมาทำให้
เจ้าพนักงานตรวจเสียก่อน ตามกำหนดเวลาที่เห็นสมควร ดังนี้ หนังสือพิมพ์ก็ยังคงออกได้อยู่
คนงานก็ไม่ได้เคื้อคร้อน เป็นการผ่อนหนักเป็นเบา อีกประการหนึ่งข้อความบางประเภท
กล่าวคือ เอกสารลับของทางราชการ ข่าวทหาร และข่าวเกี่ยวกับต่างประเทศ เป็นต้น
เรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องสำคัญยิ่ง ถ้าหนังสือพิมพ์จะผิดจนรพผลาด อาจนำมาซึ่งความยุ่งยากใน

ราชการเป็นเอกประการ รัฐบาลจึงเห็นสมควรมีบทบัญญัติไว้เป็นพิเศษในมาตรา 4 - 5¹

กฎหมายฉบับนี้เริ่มนำเอาวิธีการตรวจข่าวก่อนโฆษณามาใช้เป็นครั้งแรก สำคัญในเรื่องการตรวจข่าวก็คือ ห้ามมิให้ลงโฆษณาก่อนได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ในเรื่องของเอกสารลับของรัฐบาล หรือของสภา ในราชการซึ่งตั้งขึ้นโดยกฎหมายหรือกิจการลับของที่ประชุมในราชการซึ่งสาธารณชนเข้าไปไม่ได้ นอกจากนั้นยังมีอำนาจออกคำสั่งห้ามโฆษณาในหนังสือพิมพ์ในเรื่องเกี่ยวกับทหารบก หรือเกี่ยวกับการเมืองระหว่างประเทศ

กฎหมายเดิมให้อำนาจถอนใบอนุญาตบรรณาธิการและเจ้าของหนังสือพิมพ์ หรืออาจมีหนังสือเตือน แต่ตามกฎหมายฉบับนี้เพิ่มอำนาจให้สมุหพระนครบาลและสมุหเทศาภิบาลตรวจข่าวได้ โดยแต่งตั้งเจ้าพนักงานตรวจข่าวขึ้นมา ให้หนังสือพิมพ์ส่งข้อความที่จะพิมพ์มาให้เจ้าพนักงานตรวจข่าว ซึ่งจะมีอำนาจคือ

1. ห้ามโฆษณาข้อความทั้งหมด หรือ
2. ตัดทอนข้อความบางตอนออก หรือปิดข้อความบางตอนเสียไม่ให้เห็น

อำนาจของเจ้าพนักงานตรวจข่าวยังไม่เด็ดขาด บรรณาธิการยังมีสิทธิอุทธรณ์ต่อเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ถ้าไม่พอใจคำสั่งของเจ้าพนักงานตรวจข่าว แต่ระหว่างรอคำสั่งของเสนาบดีให้ถือคำสั่งของเจ้าพนักงานตรวจข่าว

นอกจากนั้นยังมีมาตรการปิดหนังสือพิมพ์ทางอ้อม คือ กฎหมายกำหนดไว้ว่าหนังสือพิมพ์รายวันฉบับใดมิได้ออกจำหน่ายติดต่อกันเป็นเวลา 30 วัน ถือว่าใบอนุญาตหนังสือพิมพ์นั้น สิ้นอายุ

4. พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2476 เป็นกฎหมายที่ออกมาเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติสมุด เอกสารและหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2470 และ พ.ศ. 2475 ประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม 2477 เหตุผลของการประกาศใช้มีว่า

"โดยที่สภาผู้แทนราษฎรถวายคำปรึกษาว่า สมควรที่จะส่งเสริมเสรีภาพของบุคคลทั้งหลายในการออกโฆษณาความคิดเห็นอย่างสมบูรณ์ เท่าที่มีวิสัยจะเป็นไปได้โดยไม่ทำให้

¹ สัมพันธ์ รัฐเสวะ, ความเป็นมาของกฎหมายการพิมพ์และบทบาทของรัฐบาลกับหนังสือพิมพ์, หน้า 4 - 5.

เสื่อมทรามแก่ความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน"¹

ตามกฎหมายฉบับนี้ คุณสมบัติของผู้ที่จะเป็นบรรณาธิการได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบ้างเล็กน้อย แต่ยังมีคดีถือหลักการเดิม การแก้ไขเพิ่มเติมคือในกรณีที่ผู้ที่จะขอเป็นบรรณาธิการมีคุณสมบัติไม่ถึงตามกฎหมายกำหนด (มัธยมศึกษาปีที่ 3) บุคคลผู้นั้นจะต้องมีวิทยฐานะอันคณะกรรมการสอบความรู้ไม่น้อยกว่า 3 นาย ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยจะได้ตั้งขึ้นเพื่อกรณี เห็นสมควร การแต่ตั้งกรรมการถึง 3 นายนี้ทำให้เกิดความยุติธรรมดีกว่ากฎหมายเดิม

การถอนใบอนุญาตก็ยังบังคับหลักการเดิม แต่ได้เปิดช่องทางให้บรรณาธิการมีสิทธิอุทธรณ์การถูกถอนใบอนุญาต รวมทั้งการที่ไม่ได้รับอนุญาตให้เป็นบรรณาธิการต่อคณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์ภายใน 7 วัน คณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์เป็นตำแหน่งประจำประกอบด้วยเจ้าหน้าที่รัฐบาลและบุคคลซึ่งไม่ใช่ข้าราชการประจำมีจำนวนเท่ากัน ผู้ที่จะเป็นประธานคณะกรรมการนี้ต้องเป็นบุคคลซึ่งอยู่ในตำแหน่งตุลาการ

การถูกถอนใบอนุญาตการเป็นบรรณาธิการ ผู้พิมพ์โฆษณาหรือเจ้าของสามารถขอเป็นใหม่ได้ทันที ไม่ต้องรอดูความประพฤติเป็นเวลา 1 ปีเหมือนกฎหมายเดิม แต่การขอใบอนุญาตใหม่ต้องวางเงินประกันไม่เกิน 2,000 บาท และทางการจะยึดไว้เป็นประกัน 1 ปี ไม่ยึดไว้ตลอด แต่ถาประพฤติผิดจนถูกถอนใบอนุญาตอีก จะถูกยึดเงินประกันทันที

5. พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 เป็นกฎหมายที่ออกมาใช้บังคับแทนกฎหมายฉบับเดิม และใช้บังคับมาจนถึงปัจจุบัน เหตุผลของการออกกฎหมายระบุเพียงว่า "สมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการพิมพ์ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น" สาระสำคัญพอสรุปได้ดังนี้

1. การตั้งโรงพิมพ์ เพียงแต่ผู้ประสงค์จะเป็นผู้พิมพ์ผู้โฆษณา แจ้งต่อนักงานการพิมพ์ให้รับทราบ โดยใช้แบบพิมพ์ที่กำหนดในกฎกระทรวง ผู้แจ้งมีคุณสมบัติตามมาตรา 15 ไม่เป็นผู้ไม่มีสิทธิหรือขาดสิทธิในการเป็นผู้พิมพ์ผู้โฆษณา เมื่อเจ้าพนักงานการพิมพ์รับทราบแล้วก็ดำเนินการได้

2. การออกหนังสือพิมพ์ คือ เป็นเจ้าของบรรณาธิการ ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา หนังสือพิมพ์

¹ สุรศักดิ์ นุมนนท์, ไซตรวนหนังสือพิมพ์, หน้า 73.

เพียงแต่แจ้งความต่อเจ้าพนักงานการพิมพ์ให้รับทราบ ในกรณีที่มีผู้แจ้งมีสัญชาติไทย ขออนุญาตหนังสือพิมพ์ภาษาไทย หรือคนต่างด้าวที่มีสัมพันธไมตรีกับประเทศไทย ออกหนังสือพิมพ์ด้วยภาษาของตนเอง

ผู้แจ้งเพียงแต่มีคุณสมบัติตามมาตรา 15 ไม่เป็นผู้ไม่มีสิทธิหรือขาดสิทธิตามมาตรา 16

ลักษณะการโฆษณาที่ถือว่าเป็นความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ได้แก่การโฆษณาที่อาจจะชักจูงความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน (มาตรา 9, 21, 36)

3. โทษที่จะได้รับจากการโฆษณาสิ่งพิมพ์

- ก. ตักเตือนเป็นหนังสือจากเจ้าพนักงานการพิมพ์ (มาตรา 21, 36)
- ข. ถูกสั่งงดจากการเป็นผู้พิมพ์ ผู้โฆษณาสิ่งพิมพ์ (มาตรา 21)
- ค. ห้ามการขายหรือแจก ทั้งจะให้ยืมสิ่งพิมพ์และแม่พิมพ์เสียได้ (ตามมาตรา 9)

ทั้ง ก.ข.ค. นี้เป็นไปในลักษณะที่บ้านเมืองอยู่ในสภาพปกติ

กรณีโฆษณาหนังสือพิมพ์

- ก. ตักเตือนเป็นหนังสือจากเจ้าพนักงานการพิมพ์ (มาตรา 36)
 - ข. ตรวจข่าวก่อนโฆษณา (มาตรา 36 (2))
- ### 4. ภาระหน้าที่ของหนังสือพิมพ์
- ก. แก่ข่าวของทางราชการที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง อาจเกิดการเสียหายขึ้น เมื่อได้รับแจ้งให้แก้ไข (มาตรา 40)
 - ข. แก่ข่าวของเอกชนที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงและเกิดการเสียหายขึ้น (มาตรา 41)

5. สิทธิของหนังสือพิมพ์

- ก. ไม่ต้องแก้ไข ถ้าขอความที่แก่นั้น ชักจูงกฎหมายหรือเป็นการเสียชื่อเสียงหรือผู้ขอแก้ไขลงชื่อที่อยู่ให้ชัดเจน (มาตรา 42)
- ข. สิทธิในอันที่จะเรียกเก็บค่าโฆษณาจากผู้ขอแก้ไขได้ หากข้อความของข่าวที่แก้ไขเกินกว่าสองเท่า ของข่าวที่ลงพิมพ์หรือคลาดเคลื่อนจากข้อเท็จจริง (มาตรา 43)

ค. สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครอง คือ เมื่อแก่ข่าวให้ตรงตามที่แจ้ง ผู้ขอแก้ไขยื่นฟ้องหนังสือพิมพ์ทั้งทางแพ่งและอาญามิได้ (มาตรา 41)

ในปี พ.ศ. 2485 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการพิมพ์ 2484 ในข้อบังคับให้เจ้าของหนังสือพิมพ์การเมือง ต้องมีทุนสำหรับทำหนังสือพิมพ์ไม่น้อยกว่าหนึ่งหมื่นบาท แต่แล้วในปี พ.ศ. 2488 ก็ไต่ยกเลิกไป

6. ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 17 ในปี พ.ศ. 2501 จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำการปฏิวัติการปกครองประเทศ และได้ออกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 17 มาควบคุมหนังสือพิมพ์ คณะปฏิวัติอ้างว่าเหตุที่ต้องใช้ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 17 มาบังคับ เพราะ "มีบทความหนังสือพิมพ์บางฉบับทำการไม่สมควร เช่น กระหมกกระเทือนพระบรมเชษฐาภาพ บางกรณีส่งเสริมความหลงเชื่อในลัทธิคอมมิวนิสต์ หรือเป็นกลอุบายของคอมมิวนิสต์เพื่อออกถอนบ่อนทำลายความมั่นคงของประเทศ อาจส่งผลเป็นภัยร้ายแรงแก่ประเทศและความสงบสุขในประเทศ พนักงานเจ้าหน้าที่ไม่สามารถใช้กฎหมายการพิมพ์ระงับเหตุได้ทันเวลาที่ และก่อนจะมีการปรับปรุงกฎหมายใหม่ จึงมีข้อกำหนดบางประการออกมาใช้บังคับ หรือลงโฆษณาข้อความอันไม่สมควรตามที่กำหนด เจ้าพนักงานมีอำนาจทำลายสิ่งพิมพ์ สิ่งยึดถอนใบอนุญาตการทำหนังสือพิมพ์"¹

รายละเอียดจะกล่าวถึงในส่วนว่าด้วยคำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 42 ทั้งนี้ เพราะสาระสำคัญคล้ายคลึงกันมาก

ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 17 ใช้บังคับจนถึง พ.ศ. 2512 จึงถูกยกเลิกไป

7. คำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 42 หลังจากที่ได้มีการยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 17 ต่อมาในปี พ.ศ. 2519 พลเรือเอก สงัด ชลออยู่ ได้กระทำการปฏิรูปการปกครองแผ่นดินเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 และได้ออกคำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 42 มาเพื่อควบคุมสิ่งพิมพ์และหนังสือพิมพ์ให้ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด คำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 42 มีเนื้อหาสาระคล้ายคลึงกับประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 17 มาก ต่างกันแต่เพียงว่า ได้เติมคำว่า "รูปภาพ" เข้าไปด้วย ซึ่งประกาศคณะ

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 86 - 87.

ปฏิวัติฉบับที่ 17 ใช้คำว่า "ข้อความ" เพียงอย่างเดียว และมีข้อบังคับเพียง 4 ข้อใหญ่ แต่อย่างไรก็ตามเนื้อหาของสาระที่เป็นส่วนสำคัญถือว่าคล้ายคลึงกันมากที่สุด

สาระสำคัญของคำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 42 คือ ห้ามมิให้บุคคลใด พิมพ์โฆษณา หรือแจกสิ่งพิมพ์ตามกฎหมายว่าด้วยการพิมพ์ที่มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ข้อความหรือรูปภาพซึ่งเป็นการละเมิดต่อพระมหากษัตริย์ หรือเป็นการกล่าวร้าย เลียดสี หมิ่นประมาท กูหมิ่นหรือเหยียดหยามพระราชินี รัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทน พระองค์

2. ข้อความหรือรูปภาพซึ่งเป็นการกล่าวร้ายเลียดสี หรือเหยียดหยามประเทศชาติ หรือปวงชนชาวไทยเป็นส่วนรวมหรือข้อความใด ๆ ที่สามารถจะทำให้ต่างชาติเสื่อมความ เชื่อถือไว้วางใจในประเทศไทย รัฐบาลไทย หรือคนไทยโดยทั่วไป

3. ข้อความหรือรูปภาพซึ่งเป็นการกล่าวร้ายเลียดสี หรือเหยียดหยามรัฐบาลไทย หรือกระทรวง ทบวง กรม ในรัฐบาลอย่างเคลือบคลุม โดยไม่แจ้งให้เห็นว่าใครทำผิดในเรื่อง ใด

4. ข้อความหรือรูปภาพซึ่งเป็นการแสดงอย่างเคลือบคลุมว่า โดยมีความเสื่อมโทรม เลวทราม หรือผิดร้ายเสียหายในรัฐบาล หรือกระทรวง ทบวง กรม ในรัฐบาล โดยไม่แสดง ว่าเป็นเรื่องใดข้อใด

5. ข้อความหรือรูปภาพซึ่งเป็นการส่งเสริมให้เกิดความนิยมในลัทธิคอมมิวนิสต์ หรือพอเห็นได้ว่าเป็นกลอุบายของคอมมิวนิสต์ เพื่อก่อวินหรือบ่อนทำลายความมั่นคงของ ประเทศ

6. ข้อความหรือรูปภาพ หรือการพาควหน้าหนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นเท็จ หรือในลักษณะที่ อาจทำให้ประชาชนเกิดความตื่นตกใจ หรือวิตกกังวลหรือเกิดความหวาดกลัว หรือข้อความใน ลักษณะซึ่งเป็นการปลุกปั่นหรือยุยงให้เกิดความไม่สงบหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรม อันดีของประชาชน หรือข้อความทำนองในทางที่อาจก่อให้เกิดความวิตกกังวลแก่ประชาชน ในโชคชะตาของบ้านเมือง

7. ข้อความหรือรูปภาพซึ่งมีลักษณะเหยียดหยามหรือลามก หรือทำให้เสื่อมเสีย ศีลธรรม หรือวัฒนธรรมของชาติ

8. ข้อความหรือรูปภาพซึ่งเป็นความลับของทางราชการ

ตามคำสั่งกำหนดให้บุคคลใดจะเป็นผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา บรรณาธิการ หรือเจ้าของหนังสือพิมพ์ตามกฎหมายการพิมพ์ ยื่นคำร้องขออนุญาตเจ้าพนักงานการพิมพ์ตามแบบพิมพ์ แต่มิให้บังคับกับหนังสือพิมพ์ของทางราชการ และห้ามมิให้มีการลงโฆษณาข้อความหรือลงรูปภาพที่มีลักษณะต้องห้ามซึ่งกล่าวมาข้างต้น การฝ่าฝืนมีความผิดถึงโทษจำคุกและปรับ หรือเจ้าพนักงานการพิมพ์อาจเตือน หรือถอนใบอนุญาตการเป็นผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา บรรณาธิการ หรือเจ้าของหนังสือพิมพ์แล้วแต่กรณี

กฎหมายที่ควบคุมหนังสือพิมพ์อยู่ในปัจจุบัน

ประชาชนและผู้อ่านหนังสือพิมพ์โดยทั่วไปมีความเข้าใจว่า หนังสือพิมพ์ได้รับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การเสนอข่าว การกล่าวติชมใด ๆ มากกว่าสิทธิของประชาชนทั่วไปทั้งหลาย แต่ความจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ หนังสือพิมพ์ได้รับเสรีภาพโดยการคุ้มครองของกฎหมายบ้านเมือง เสมอเทียบเท่ากับสิทธิเสรีภาพของประชาชน หนังสือพิมพ์มีเสรีภาพในการวิจารณ์และกล่าวติชม แต่กล่าววั้น ๆ จะต้องไม่เป็นการล่วงล้ำสิทธิและเสรีภาพของประชาชน หากว่าหนังสือพิมพ์ล่วงเกินและกล่าวคำรูด้าสิทธิเสรีภาพของประชาชนแล้ว ประชาชนก็มีสิทธิเสรีภาพในการที่จะฟ้องร้องหนังสือพิมพ์ยังศาลได้

เหตุที่ทำให้ประชาชนทั่วไปคิดว่าหนังสือพิมพ์มีสิทธิเสรีภาพมากกว่าบุคคลธรรมดาอื่น อาจเป็นด้วยเหตุว่า หนังสือพิมพ์ให้บริการและการรับใช้ประชาชนโดยมีอุดมคติในการติชมด้วยความบริสุทธิ์ใจ และได้รับการยกย่องนับถือจากประชาชนให้เป็นปากเสียงและพูดแทนประชาชน เมื่อหนังสือพิมพ์ลงข้อความหรือวิจารณ์เรื่องใด ๆ อันเป็นประโยชน์เพื่อส่วนรวมแล้ว บุคคลส่วนน้อยที่เสียผลประโยชน์มักจะไม่กล้าตอบโต้ หรือมีบุคคลที่เคยถูกหนังสือพิมพ์วิจารณ์หรือลงข่าวทำให้เสียหาย แต่ก็ไม่ประสงค์จะตอบโต้เพราะกลัวจะเสียเวลา ความรู้สึกอันนี้มีมานานแล้ว จึงทำให้เกิดความเข้าใจผิดว่าหนังสือพิมพ์มีเสรีภาพพิเศษกว่าบุคคลธรรมดา จึงได้กล่าวข้างต้น

สิทธิและเสรีภาพของบุคคลในเรื่องการเขียน การพิมพ์ และการโฆษณา นี้ มีกำหนดไว้ในตัวบทกฎหมายต่าง ๆ กันหลายแห่ง ดังจะกล่าวต่อไปนี้

1. ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเป็นข้อผูกพันระหว่างประเทศไทยกับประเทศที่เป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนย่อมผูกมัดประเทศไทยในอันที่จะยกเลิกกฎหมายที่ขัดแย้งกับปฏิญญาสากล และไม่ออกกฎหมายให้เป็นอันขัดแย้งกับปฏิญญาสากล เพราะในกรณีที่ไม่มีความหมายบัญญัติห้ามไว้ก็ต้องถือว่า ราษฎรมีสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญที่จะกระทำการต่าง ๆ ใดอยู่แล้ว

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมีบทบัญญัติให้สิทธิและเสรีภาพในการเขียน การพิมพ์ และการโฆษณา ไว้ดังนี้

ข้อ 2 บุคคลแต่ละคนมีสิทธิและเสรีภาพตามที่ได้ประกาศไว้ในปฏิญญานี้ โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างใด ๆ เช่น เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่น เผ่าพันธุ์ทางชาติหรือทางสังคมหรือกำเนิด หรือฐานะอื่นใดทั้งสิ้น (แสดงให้เห็นว่าทุกคนมีสิทธิเสรีภาพเท่ากัน ไม่ใช่ให้หนังสือพิมพ์มีสิทธิดีกว่าประชาชน)

ข้อ 7 บุคคลทุกคนมีความเสมอภาคกันตามกฎหมายและมีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายเท่าเทียมกันโดยปราศจากความแตกต่างใด ๆ บุคคลทุกคนมีสิทธิได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกันต่อการเลือกปฏิบัติใด ๆ อันอาจจะเกิดจากปฏิญญานี้และการชักจูงใจใด ๆ อันนำมาซึ่งการเลือกปฏิบัติเช่นว่านั้น

ข้อ 12 บุคคลใด ๆ จะมิต้องได้รับการแทรกแซงโดยพลการในความเป็นอยู่ส่วนตัว ในครอบครัว ในเคหะสถาน หรือในการติดต่อสื่อสารของตน หรือถูกทำให้ได้รับความเสียหายในทางเกียรติยศชื่อเสียงของตน บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายต่อการแทรกแซง และต่อการกระทำอันก่อให้เกิดความเสียหายเช่นว่านั้น

ข้อ 19 บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพแห่งความคิดเห็น และการแสดงออกมาซึ่งความคิดเห็นนั้น ทั้งนี้ หมายความว่ารวมถึงสิทธิที่จะมีต้องเคื้อคร่อนกังวลด้วยความคิดเห็นของตน และรวมถึงสิทธิที่จะแสวงหาที่จะรับเอา และที่จะเผยแพร่ข่าวสารและอุดมคติด้วยการแสดงออกไม่ว่าด้วยวิธีใด โดยมีพักต้องคำนึงถึงขอบเขตของดินแดน

ข้อ 30 ห้ามมิให้ตีความในบทบัญญัติข้อหนึ่งข้อใดในปฏิญญานี้ไปในทางที่จะให้สิทธิแก่รัฐใด กลุ่มชนใดหรือบุคคลใด ที่จะดำเนินการหรือปฏิบัติการณ์อันมุ่งทำลายบรรดาสิทธิและเสรีภาพที่ได้กล่าวประกาศไว้

2. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 รัฐธรรมนูญถือเป็นกฎหมาย
แม่บทของกฎหมายทั่วไปภายในประเทศ กฎหมายใด ๆ จะขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญมิได้
รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้บัญญัติให้สิทธิเสรีภาพที่เกี่ยวข้องกับกิจการหนังสือพิมพ์ไว้ดังนี้

มาตรา 22 บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

มาตรา 23 บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย และได้รับความคุ้มครองตาม
กฎหมายเท่าเทียมกัน

มาตรา 34 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการพูด การเขียน การพิมพ์ และการโฆษณา
การจำกัดเสรีภาพเช่นว่านี้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่ง
กฎหมายเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ หรือเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพเกียรติยศ หรือ
ชื่อเสียงของบุคคลอื่น หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือ
เพื่อป้องกัน หรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน

เจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์ต้องเป็นบุคคลสัญชาติไทย ทั้งนี้ ตามเงื่อนไขที่กฎหมาย
บัญญัติ

การให้เงินหรือทรัพย์สินอย่างอื่นอุดหนุนหนังสือพิมพ์ของเอกชน รัฐจะกระทำมิได้

มาตรา 45 บุคคลจะใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญให้เป็นปฏิปักษ์ต่อชาติ
ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ มิได้

3. ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายอาญานับเป็นกฎหมายที่สำคัญฉบับหนึ่ง
ที่เกี่ยวข้องและควบคุมหนังสือพิมพ์อยู่ในปัจจุบัน โดยได้กำหนดความผิดไว้หลายฐานความผิด
อาจพอสรุปได้ดังนี้

1. ความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท และผู้สำเร็จ
ราชการแทนพระองค์ มาตรา 112

2. ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร
มาตรา 116, 118

3. ความผิดต่อสัมพันธ์ไมตรีกับต่างประเทศ
มาตรา 133, 134

4. ความผิดฐานหมิ่นประมาท

มาตรา 326, 327, 328, 329, 330, 332 และมาตรา 333

5. ความผิดต่อเจ้าพนักงาน

มาตรา 136

6. ความผิดเกี่ยวกับศาสนา

มาตรา 206 ผู้ใดกระทำความผิดใด ๆ แก้วัตถุ หรือสถานอันเป็นที่เคารพในทางศาสนาของหมู่ชนใด อันเป็นการเหยียดหยามศาสนานั้น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงเจ็ดปี หรือปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงหนึ่งหมื่นสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

7. ความผิดลหุโทษ (ฐานดูหมิ่นซึ่งหน้า)

มาตรา 393

8. ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายนอกราชอาณาจักร

มาตรา 123 ผู้ใดกระทำการใด ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อความเอกสารหรือสิ่งใด ๆ อันปกปิดไว้เป็นความลับ สำหรับความปลอดภัยของประเทศ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี

มาตรา 124 ผู้ใดกระทำการใด ๆ เพื่อให้ผู้อื่นล่วงรู้หรือได้ไปซึ่งข้อความเอกสาร หรือสิ่งใด ๆ อันปกปิดไว้เป็นความลับ สำหรับความปลอดภัยของประเทศ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี

ถ้าความผิดนั้นได้กระทำในระหว่างประเทศอยู่ในการรบหรือการสงคราม ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงสิบห้าปี

ถ้าความผิดดังกล่าวมาในสองวรรคก่อน ได้กระทำเพื่อให้รัฐต่างประเทศได้ประโยชน์ ผู้กระทำต้องระวางโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต

มาตรา 127 ผู้ใดกระทำการใด ๆ เพื่อให้เกิดเหตุร้ายแก่ประเทศจากรายนอก ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี

ถ้าเหตุร้ายเกิดขึ้น ผู้กระทำต้องระวางโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สิบปีถึงยี่สิบปี

9. ความผิดเกี่ยวกับการค้า

มาตรา 272 ผู้ใด

(1)

(2)

(3) ไซ้ขาวแพรหลายซึ่งข้อความเท็จเพื่อให้เสียความเชื่อถือใน
สถานที่การค้า สินค้า อุตสาหกรรม หรือพาณิชย์การของผู้หนึ่งผู้ใด โดยมุ่งประโยชน์แก่การค้า
ของตน

ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือ
ทั้งจำทั้งปรับ

ความผิดตามมาตรานี้เป็นความผิดอันยอมความได้

10. ความผิดเกี่ยวกับเพศ

มาตรา 287 ผู้ใด

(1) เพื่อความประสงค์แห่งการค้า หรือโดยการค้าเพื่อการจ่ายแจก
หรือเพื่อการแสดงอวดแก่ประชาชน ทำ ฉลิต มีไว้ นำเข้าหรือยังให้นำเข้าในราชอาณาจักร
ส่งออกหรือยังให้ส่งออกไปนอกราชอาณาจักร พาไปหรือยังให้พาไป หรือทำให้แพรหลายโดย
ประการใด ๆ ซึ่งเอกสาร ภาพเขียน ภาพพิมพ์ ภาพระบายสี สิ่งพิมพ์ รูปภาพ ภาพโฆษณา
เครื่องหมาย รูปถ่าย ภาพยนตร์ หรือสิ่งอื่นใดอันลามก

(2)

(3) เพื่อจะช่วยการทำให้แพรหลาย หรือการค้าวัตถุหรือสิ่งของ
ลามกคังกล่าวแล้ว โฆษณาหรือไซ้ขาวโดยประการใด ๆ ว่ามีบุคคลกระทำการอันเป็นความผิด
ตามมาตรา นี้ หรือโฆษณาหรือไซ้ขาวว่าวัตถุ หรือสิ่งลามกคังกล่าวแล้วจะหาได้จากบุคคลใด
หรือโดยวิธีใด

ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท
หรือทั้งจำทั้งปรับ

4. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กำหนด
มาตรการควบคุมหนังสือพิมพ์ไว้ โดยกำหนดไว้ในความผิดฐานละเมิดตามมาตรา 423 ซึ่ง

กล่าวถึงแล้วในส่วนกฎหมายหมิ่นประมาท

5. พระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พ.ศ. 2457 ได้กำหนดการควบคุมหนังสือพิมพ์ไว้
ดังนี้

มาตรา 9 การตรวจคนนั้นให้มีอำนาจที่จะตรวจคนดังต่อไปนี้

- (1)
- (2)
- (3) ที่จะตรวจ หนังสือ สิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ ภาพโฆษณา บทหรือ

คำประพันธ์

มาตรา 11 การห้ามนั้นให้มีอำนาจที่จะห้ามได้

- (1)
- (2) ที่จะห้ามออกจำหน่ายจ่ายหรือแจกซึ่ง หนังสือ สิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์
ภาพ บท หรือคำประพันธ์
- (3)
-
-
- (8)

6. พระราชบัญญัติว่าด้วยการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2495
ได้กำหนดการควบคุมหนังสือพิมพ์ไว้ดังนี้

มาตรา 9 รัฐมนตรีมีอำนาจที่จะประกาศห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการโฆษณา
หรือพิมพ์เอกสารใด ๆ ซึ่งเห็นว่าข้อความซึ่งโฆษณานั้นกระทบกระเทือนถึงความมั่นคง หรือ
ความปลอดภัยแห่งราชอาณาจักร หรือเป็นการก่อกวนความสงบเรียบร้อยของประชาชน

มาตรา 16 ผู้ใดฝ่าฝืนประกาศของรัฐมนตรีออกตามความในมาตรา 8 หรือ 9
มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

7. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ได้กำหนดมาตรการในการควบคุม
การพิมพ์โฆษณาของหนังสือพิมพ์ไว้ 2 ประการ

- 1. กรณีละเมิดอำนาจศาล

มาตรา 32 ผู้ใดเป็นผู้ประพันธ์ บรรณาธิการ หรือผู้พิมพ์โฆษณา ซึ่งหนังสือพิมพ์ หรือสิ่งพิมพ์ อันออกโฆษณาต่อประชาชน ไม่ว่าจะบุคคลเหล่านั้นจะใคร่ถึงข้อความ หรือการออกโฆษณาแห่งหนังสือพิมพ์ หรือสิ่งพิมพ์ เช่นว่านั้นหรือไม่ ให้ถือว่าได้กระทำความผิด ละเมิดอำนาจศาลในกรณีอย่างใดอย่างหนึ่งในสองอย่าง ดังจะกล่าวต่อไปนี้

(1) ไม่ว่าเวลาใด ๆ ถ้าหนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์เช่นว่านั้น ได้กล่าว หรือแสดงไม่ว่าโดยวิธีใด ๆ ซึ่งข้อความ หรือความเห็นอันเป็นการเปิดเผยข้อเท็จจริง หรือ พุทธิการอื่น ๆ แห่งคดีหรือกระบวนการพิจารณาใด ๆ แห่งคดี ซึ่งเพื่อความเหมาะสม หรือเพื่อคุ้มครองสาธารณประโยชน์ ศาลได้มีคำสั่งห้ามการออกโฆษณาสิ่งเหล่านั้น ไม่ว่าโดยวิธีใด เพียงแต่สั่งให้พิจารณาโดยไม่เปิดเผยหรือโดยวิธีห้ามการออกโฆษณาโดยชัดแจ้ง

(2) ถ้าหนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์ได้กล่าวหรือแสดงไม่ว่าด้วยวิธีใด ๆ ในระหว่างการพิจารณาคดีไปจนมีคำพิพากษาเป็นที่ยุติ ซึ่งข้อความหรือความเห็นโดยประสงค์ จะให้มีอิทธิพลเหนือความรู้สึกของประชาชน หรือเหนือศาล หรือเหนือคู่ความ หรือเหนือพยาน แห่งคดี ซึ่งพอเห็นได้ว่าจะทำให้การพิจารณาคดีเสียความยุติธรรมไป เช่น

ก. เป็นการแสดงนิจจากข้อเท็จจริงแห่งคดี หรือ

ข. เป็นรายงานหรือย่อเรื่องหรือวิภาค ซึ่งกระบวนการพิจารณา แห่งคดีอย่างไม่เป็นกลาง และไม่ถูกต้อง หรือ

ค. เป็นการวิภาคโดยไม่เป็นธรรม ซึ่งการดำเนินคดีของ คู่ความ หรือคำพยาน หลักฐาน หรือนิสัยความประพฤติของคู่ความ หรือพยาน รวมทั้งการ แดลงข้อความอันเป็นการเสื่อมเสียต่อชื่อเสียงของคู่ความ หรือพยาน แม้ถึงว่าข้อความเหล่านั้น จะเป็นความจริง หรือ

ง. เป็นการชักจูงให้เกิดมีคำพยานเท็จ

เพื่อประโยชน์แห่งมาตรานี้ ให้นำวิเคราะห้ศัพท์ทั้งปวงในมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการพิมพ์ พุทธศักราช 2476 มาใช้บังคับ

2. กรณีการนั่งพิจารณาคดี

มาตรา 36 การนั่งพิจารณาคดีจะต้องกระทำในศาลต่อหน้าคู่ความที่มาศาล และโดยเปิดเผย เว้นแต่

(1)

(2) ในคดีเรื่องใด เพื่อความเหมาะสม หรือเพื่อคุ้มครอง
สาธารณประโยชน์ ถ้าศาลเห็นสมควรจะห้ามมิให้มีการเปิดเผยซึ่งข้อเท็จจริง หรือพฤติการณ์
ต่าง ๆ ทั้งหมด หรือแต่บางส่วนแห่งคดี ซึ่งปรากฏจากคำดูความหรือคำแถลงการณ์ของดูความ
หรือจากคำพยานหลักฐานที่ได้สืบมาแล้ว ศาลจะมีคำสั่งดังต่อไปนี้ก็ได้

(ก)

(ข) ห้ามมิให้ออกโฆษณาข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์ต่าง ๆ

เช่นว่านั้น

ในบรรดาคดี

.....
ไม่ว่าศาลจะได้มีคำสั่งตามอนุมาตรา (2) นี้หรือไม่ คำสั่ง
หรือคำพิพากษาชี้ขาดคดีของศาลนั้นต้องอ่านในศาลโดยเปิดเผย และมีให้ถือว่าการออกโฆษณา
ทั้งหมด หรือแต่บางส่วนแห่งคำพิพากษานั้น หรือย่อเรื่องแห่งคำพิพากษาโดยเป็นกลางและ
ถูกต้องนั้น เป็นผิดกฎหมาย

8. พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน

บุคคลทั่วไปหรือบรรดาหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ มักจะเข้าใจไปว่า การถ่ายรูป ลงรูป
ของเด็กและเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำการอันผิดกฎหมาย ตลอดจนการโฆษณาลงข่าวที่เกี่ยวข้อง
กับเด็กและเยาวชนดังกล่าวแล้ว เป็นสิ่งที่ทำได้โดยไม่มีกฎหมายห้าม แต่ความจริงแล้ว มีการ
จำกัดโดยพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 อยู่สองมาตรา คือ

มาตรา 57 ห้ามมิให้ผู้ใดถ่ายรูป และห้ามมิให้หนังสือพิมพ์ หรือนิตยสารลงรูป
ของเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด หรือลงข้อความ
ซึ่งปรากฏในทางสอบสวนของพนักงานสอบสวนหรือในทางพิจารณาของศาล ซึ่งอาจจะทำให้
บุคคลอื่นรู้จักตัว ชื่อตัว ชื่อสกุล ของเด็กหรือเยาวชนนั้น หรือลงข้อความแสดงถึงสถานที่อยู่
หรือโรงเรียนของเด็กหรือเยาวชนนั้น

ความในวรรคแรกมิให้ใช้บังคับในกรณีที่จะต้องกระทำเพื่อประโยชน์ของ
ทางราชการ

มาตรา 62 ในการโฆษณาคำพิพากษา หรือคำสั่งของศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดี เด็กและเยาวชน ห้ามมิให้ระบุชื่อเด็ก หรือเยาวชน ซึ่งเป็นจำเลย และห้ามมิให้โฆษณาข้อความใดซึ่งจะทำให้รู้จักตัวเด็กหรือเยาวชนนั้น

การกระทำฝ่าฝืนมาตราทั้งสองดังกล่าวนี้ มีโทษตามมาตรา 75 และมาตรา 76 ตามลำดับ

9. พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495 พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงหลายครั้ง ครั้งแรกแก้ไขโดยพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2512 ครั้งที่สอง พ.ศ. 2515 สมัยรัฐบาล จอมพลถนอม กิตติขจร โดยประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 78 ครั้งที่สาม พ.ศ. 2517 โดยคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 25 (พลเรือเอก สงัด ชลออยู่ เป็นหัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน) และครั้งสุดท้าย แก้ไขโดยพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2522

เนื้อหาของพระราชบัญญัติฉบับนี้ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการค้าเงินงานของหนังสือพิมพ์ปรากฏอยู่ในมาตราดังต่อไปนี้

มาตรา 5 ผู้ใดยุยง แนะนำ เลี้ยมสอน โฆษณาชวนเชื่อ มั่วสุม สมทบ ยินยอม ตกลงกับผู้อื่น หรือเตรียมการที่จะให้มีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ก็ดี หรือรู้ว่ามิ หรือจะมีการกระทำผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ช่วยปกปิดมิได้เอาความไปร้องเรียนขึ้นก็ดี มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปจนถึงสิบปี

แทนพิมพ์ ตลอดจนสิ่งอันเกี่ยวข้องกับการกระทำผิดตามความในวรรคก่อน ให้รับเสีย

มาตรา 12 ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการอบรมหรือสั่งสอนบุคคลใด ๆ หรือกระทำการเผยแพร่โดยการโฆษณา ชักจูง แนะนำ หรือโน้มน้าวจิตใจด้วยประการใด ๆ เพื่อให้บุคคลอื่น เห็นดีเห็นชอบในลัทธิคอมมิวนิสต์ หรือเข้าร่วมกับองค์การอันเป็นคอมมิวนิสต์ ทั้งนี้ ไม่ว่า จะกระทำด้วยวาจา ลายลักษณ์อักษร เอกสารตีพิมพ์ หรือด้วยประการอื่นใด

ความในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับแก่เจ้าหน้าที่หรือผู้สอนของกระทรวง ทบวง กรม ซึ่งมีหน้าที่ในการให้การศึกษา ในการระงับหรือปราบปรามการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์

หรือในการป้องกันราชอาณาจักร หรือเจ้าหน้าที่ของกระทรวง ทบวง กรมอื่น ซึ่งปฏิบัติการตามหน้าที่ หรือระเบียบของกระทรวง ทบวง กรม ที่ตนสังกัดหรือที่ตนได้รับมอบหมาย ทั้งนี้ เพราะเมื่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ หรือผู้สอนดังกล่าวมิได้เป็นไปในลักษณะชักชวนให้นิยมหรือเลื่อมใสในลัทธิคอมมิวนิสต์

ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรานี้ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีขึ้นไปจนถึงห้าปี

มาตรา 15 ภายใต้บังคับมาตรา 15 ทรี และมาตรา 16 ผู้อำนวยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์จังหวัด มีอำนาจหน้าที่อำนวยความสะดวกและปราบปรามการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ภายในเขตท้องที่ที่อยู่ในอำนาจของตนและให้มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (1)
-
-

(4) สั่งห้ามมิให้ชุมนุมหรือมั่วสุมกัน ห้ามโฆษณา หรือห้ามการแสดงมรสพ เมื่อมีเหตุอันสมควรสงสัยว่าเป็นการชักชวนหรือยุยงให้มีการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้

-
-
- (8)

การปฏิบัติการตาม

.....

ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามประกาศหรือคำสั่งของผู้ว่าการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์จังหวัด ซึ่งประกาศหรือสั่งตามมาตรา^{๑๕}นี้ หรือตามกฎกระทรวงที่ออกตามมาตรา^{๑๕}นี้ หรือชักชวนการปฏิบัติการของพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติตามประกาศหรือคำสั่งดังกล่าว ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 15 ทรี ให้ผู้อำนวยการ

.....

ในการปฏิบัติการตามหน้าที่ ให้ผู้อำนวยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์

ภาค มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับผู้อำนวยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์จังหวัด ตาม
มาตรา 15 และให้มีอำนาจกำหนดเงื่อนไขและหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้อำนาจตามมาตรา 15
ของผู้อำนวยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์จังหวัด ทั้งนี้ เท่าที่ไม่ขัดต่อกฎกระทรวง
ที่ออกตามมาตรา 15 วรรคสอง รวมทั้งมีอำนาจในการสั่งการแก้ไขหรือยับยั้งการปฏิบัติหน้าที่
ของผู้อำนวยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์จังหวัด และให้มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้
ภายในเขตภาคควย

(1)

(2) สั่งตรวจหนังสือ สิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ ภาพโฆษณา บทประพันธ์
ตลอดจนสิ่งห้ามพิมพ์ จำหน่าย หรือเผยแพร่ซึ่งสิ่งดังกล่าว

.....
.....

(6)

การสั่งการตาม (2) (4) หรือ (6) ต้องได้รับความเห็นชอบจาก
ผู้อำนวยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ทั่วไปก่อน

ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้อำนวยการป้องกันการกระทำ
อันเป็นคอมมิวนิสต์ภาคที่สั่งการตามมาตรา นี้ หรือขัดขวางการปฏิบัติการของพนักงานเจ้าหน้าที่
ที่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้อำนวยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ภาคที่สั่งการตามมาตรา นี้
ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปีหรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(10) พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 (กล่าวถึงไปแล้ว)

(11) คำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 42 (กล่าวถึงไปแล้ว)